

Τι πιστεύουν οι Έλληνες - Μέρος Γ΄ Κράτος και πολιτικές, κοινωνία και καθημερινότητα

Metron Analysis

Γιάννης Μπαλαμπανίδης, Πέννυ Αποστολοπούλου, Στράτος Φαναράς

Απρίλιος 2024

Συγγραφική Ομάδα

Γιάννης Μπαλαμπανίδης

Πολιτικός Αναλυτής

Πέννυ Αποστολοπούλου

Senior Research Executive

Στράτος Φαναράς

Πρόεδρος και Διευθύνων Σύμβουλος, Metron Analysis

Εισαγωγή

Το τρίτο μέρος της έρευνας «Τι πιστεύουν οι Έλληνες 2024» διεξήχθη μεταξύ 31 Ιανουαρίου και 12 Φεβρουαρίου 2024 σε ένα πανελλαδικό αντιπροσωπευτικό δείγμα 1.103 ατόμων ηλικίας 17 ετών και άνω, με μεικτή μεθοδολογία τηλεφωνικής και online έρευνας (902 και 201 άτομα αντίστοιχα), το οποίο σταθμίστηκε εκ των υστέρων ως προς το φύλο και την ηλικία.

Σε αυτό το τελευταίο μέρος, η έρευνα της διαNEOσις εστιάζεται σε πεδία δημόσιας πολιτικής αλλά και σε πρακτικές της καθημερινότητας, συνδέοντας διαστάσεις της συλλογικής μας ζωής με πτυχές της ατομικής σφαίρας και των προσωπικών επιλογών, στάσεων και πρακτικών.

Έτσι, στο ένα σκέλος εξετάζονται οι ιδεολογικοί προσανατολισμοί των Ελλήνων και των Ελληνίδων, αλλά και συναφείς επιλογές σε βασικά ζητήματα οικονομικής πολιτικής και πολιτικής πρόνοιας. Στη συνέχεια, προσεγγίζονται θέματα που αφορούν τις δημόσιες υπηρεσίες εν γένει αλλά και, ειδικότερα, την υγεία και την περίθαλψη, την εκπαίδευση και την αγορά εργασίας. Στο άλλο σκέλος, η έρευνα εμβαθύνει σε θέματα αξιών και κοινωνικής εμπιστοσύνης, και κατόπιν σε θέματα που αφορούν όψεις της καθημερινής ζωής.

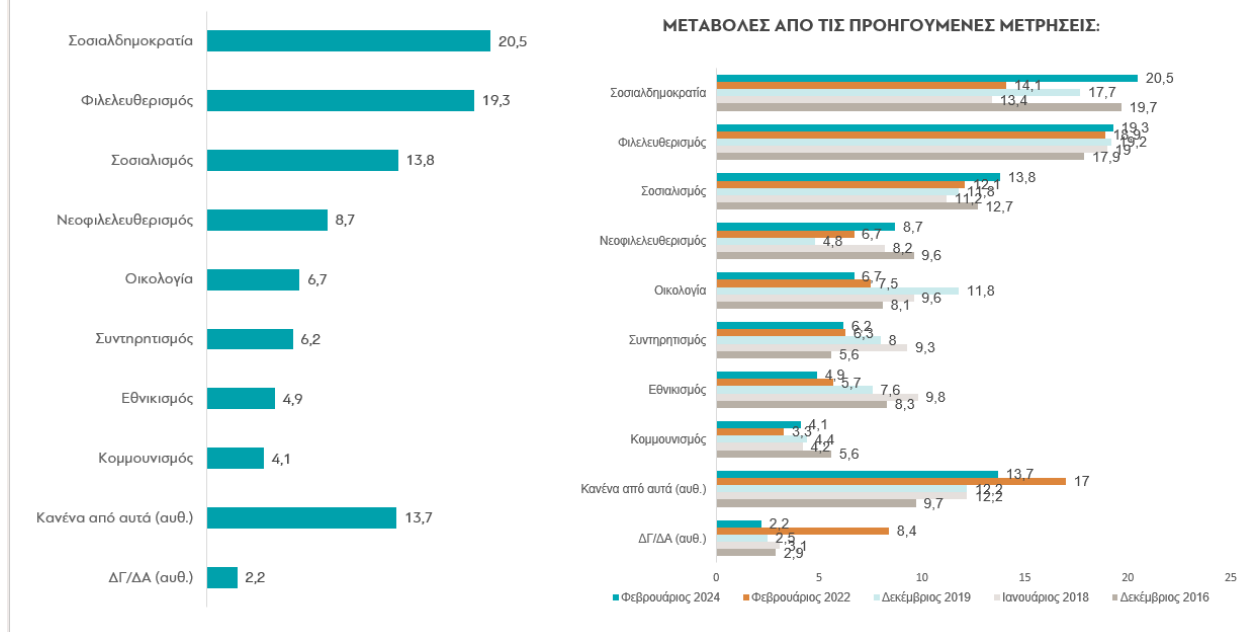
Πολιτικοί προσανατολισμοί και οικονομία

Προκειμένου να διερευνηθούν ορισμένες βασικές επιλογές δημόσιας πολιτικής, επιχειρήθηκε αρχικά να ανιχνευθεί το ιδεολογικό και αξιακό υπόστρωμα, πάνω στο οποίο αναπτύσσονται οι επιλογές αυτές.

Σε αυτό το πλαίσιο, και όσον αφορά καταρχάς τον **ιδεολογικό αυτοπροσδιορισμό των Ελλήνων και των Ελληνίδων**, ενώ παρατηρείται μια σχετική σταθερότητα στην ιεράρχηση των σχετικών ταυτοτήτων, παράλληλα αποτυπώνεται και μια ενδιαφέρουσα αντιστροφή. Ο χαρακτηρισμός «φιλελευθερισμός» εμφανίζει μια σχεδόν απόλυτη σταθερότητα σε όλα τα κύματα της έρευνας (και 19,3% στο παρόν κύμα που κορυφώνεται στους κεντροδεξιούς πολίτες με 37,6%). Ωστόσο, για πρώτη φορά από το 2016 χάνει την πρωτοκαθεδρία από τη **«σοσιαλδημοκρατία»**, η οποία **περνά στην πρώτη θέση των αναφορών με 20,5%** (από 14,1% το 2022 – ισχυρότερη από την ηλικία των 40 ετών και άνω, στους αποφοίτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και τους κατόχους μεταπτυχιακού/διδακτορικού, στη μεσαία και ανώτερη/μέση ανώτερη κοινωνική τάξη, καθώς και επικρατούσα επιλογή στους κεντρώους και κεντροαριστερούς). Συναφώς, μικρή ενίσχυση παρουσιάζει και ο χαρακτηρισμός «σοσιαλισμός», στην τρίτη θέση με 13,8% (από 12,1% το 2022). Μικρή ενίσχυση παρουσιάζει και ο «νεοφιλελευθερισμός» (8,7% από 6,7% το 2022), ωστόσο, σταθερά σε μονοψήφιο ποσοστό.

Με μικρή αλλά σταθερή κάμψη κινούνται η «οικολογία», από το 2019 (πιο ισχυρή στις γυναίκες παρά στους άνδρες, όπως και στην άκρα αριστερή-αριστερή θέση του πολιτικού φάσματος), καθώς και, από το 2018, ο **«συντηρητισμός» και ο «εθνικισμός» (πιο ισχυρός στους άνδρες παρά στις γυναίκες, και στη δεξιά-άκρα δεξιά θέση του πολιτικού φάσματος, με 15,7% και 16,6% αντίστοιχα).**

Γ1. Ποιος από τους παρακάτω ιδεολογικούς χαρακτηρισμούς θα λέγατε πως σας ταιριάζει περισσότερο;

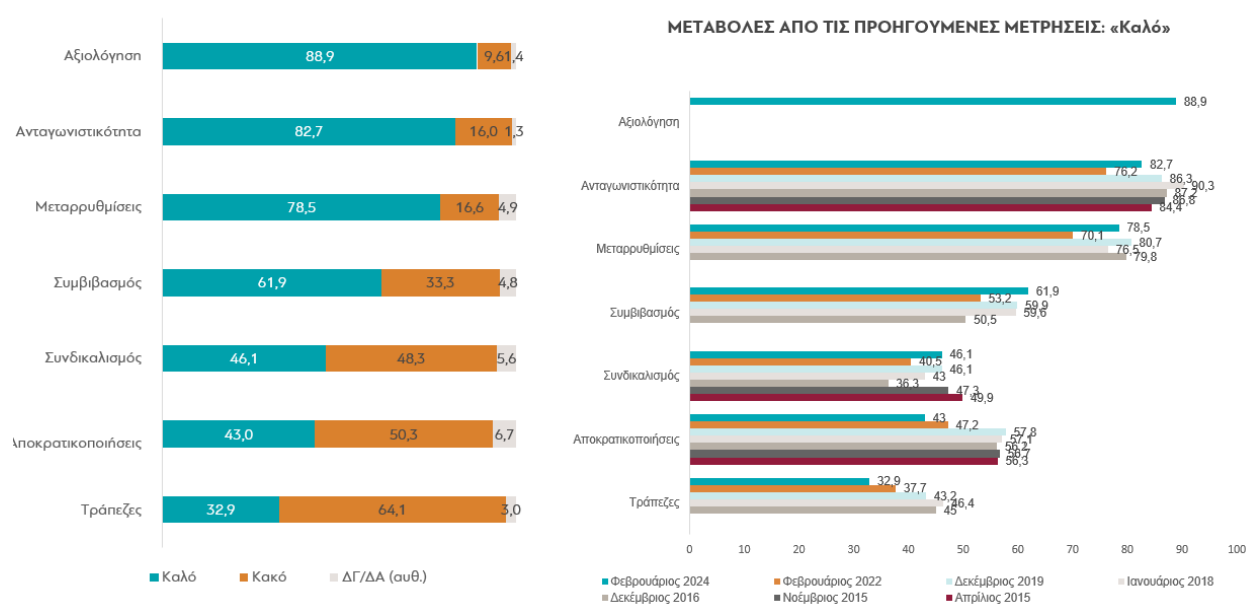

Σε ό,τι αφορά την ίδια την **αξιολόγηση** ορισμένων βασικών λέξεων-εννοιών που συνδέονται και με διακριτούς πολιτικούς-ιδεολογικούς προσανατολισμούς, **η οποία μετρήθηκε για πρώτη φορά σε αυτό το κύμα, φαίνεται να συγκεντρώνει τη σχεδόν ομόθυμη αποδοχή και να ενώνει διαφορετικά κοινά ερωτώμενων (88,9% τη θεωρούν «καλό» πράγμα).** Από εκεί και πέρα, **η ανταγωνιστικότητα, η οποία συνδέεται με μάλλον φιλελεύθερες οικονομικές αντιλήψεις, διατηρεί και επαυξάνει τις θετικές προσλήψεις της (82,7%, από 76,2% το 2022).** Την ίδια ώρα, και η έννοια των μεταρρυθμίσεων διατηρεί ευρύτερη αποδοχή, καθώς θεωρείται «καλό» πράγμα από το 78,5%, και μάλιστα με διαχρονική σταθερότητα, αποτυπώνοντας μια καταρχήν **μεταρρυθμιστική ετοιμότητα της ελληνικής κοινωνίας – ιδίως αν συνυπολογίσουμε και το θετικό ισοζύγιο στην πρόσληψη της έννοιας του συμβιβασμού (61,9% «καλό» πράγμα, έναντι 33,3% «κακό»).**

Η ενίσχυση των ιδεολογικών τοποθετήσεων «σοσιαλδημοκρατία»-«σοσιαλισμός» που είδαμε παραπάνω, αποτυπώνεται εν μέρει και εδώ. Αφενός ενισχύεται σχετικά ο «συνδικαλισμός» (46,1% από 40,5% το 2022, αν και με 48,3% αρνητικές αξιολογήσεις), ενώ, όπως είδαμε στο πρώτο μέρος της έρευνας, οι συνδικαλιστικές οργανώσεις συγκεντρώνουν πολύ χαμηλό βαθμό

εμπιστοσύνης ανάμεσα σε διάφορους θεσμούς. Αφετέρου καταγράφεται μια σχετική κάμψη των θετικών αξιολογήσεων για τις «αποκρατικοποιήσεις» (43% από 47,2% το 2022 αλλά και από τα επίπεδα του 56%-57%, στα κύματα της περιόδου 2015-2019), καθώς και των (ιδιωτικών) τραπεζών στο 32,9%, με 64,1% αρνητικές αξιολογήσεις και με σταθερά πτωτική τάση. Επιπλέον, όπως πάλι είδαμε στο πρώτο μέρος της έρευνας, και το τραπεζικό σύστημα συγκεντρώνει πολύ χαμηλό βαθμό εμπιστοσύνης από τους πολίτες.

Γ9. Θα σας διαβάσω ορισμένες λέξεις και θα ήθελα να μου πείτε εάν για εσάς προσωπικά αντιπροσωπεύουν κάτι «καλό» ή κάτι «κακό»:

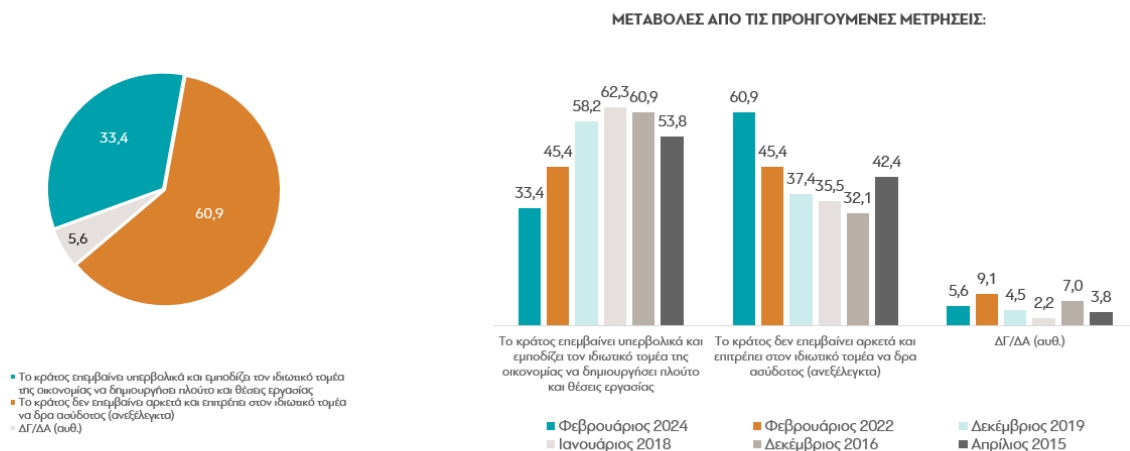
Εκεί όμως που αντανakλάται περισσότερο εμφανώς η **σχετική ενίσχυση της «σοσιαλδημοκρατικής» τάσης στην ελληνική κοινωνία** είναι σε ορισμένα ερωτήματα διλημματικού χαρακτήρα, όπως είναι συχνά τα προβλήματα που παρουσιάζονται στον σχεδιασμό δημόσιας πολιτικής και στη λήψη πολιτικών αποφάσεων.

Πιο συγκεκριμένα, στο δίλημμα εάν το κράτος επεμβαίνει υπερβολικά στην οικονομία σε βάρος του ιδιωτικού τομέα ή δεν επεμβαίνει αρκετά, αφήνοντάς τον ανεξέλεγκτο, σχεδόν 2 στους 3 τάσσονται με τη δεύτερη άποψη (60,9%, άποψη που ενισχύεται στους δημοσίους υπαλλήλους και τους συνταξιούχους, στη μέση κατώτερη κοινωνική τάξη και όσο αριστερότερα

τοποθετείται κανείς στο πολιτικό φάσμα, παραμένοντας πλειοψηφική σε όλη την έκτασή του). Σχεδόν 1 στους 3 τάσσεται με την πρώτη, με ότι δηλ. το κράτος επεμβαίνει αρκετά, εμποδίζοντας τον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας (33,4%, άποψη που ενισχύεται στους επιχειρηματίες αλλά και τους ανέργους, στην ανώτερη/μέση ανώτερη κοινωνική τάξη, καθώς και όσο δεξιότερα τοποθετείται κανείς στο πολιτικό φάσμα).

Μάλιστα, τα διαχρονικά στοιχεία υποδεικνύουν ότι η **άποψη πως το κράτος επεμβαίνει υπερβολικά στην οικονομία παρουσιάζει διαρκή κάμψη** (33,4% στο τρέχον κύμα, από 45,4% το 2022, 58,2% το 2019 και 62,3% το 2018). Αντίθετα, η **συμφωνία με την άποψη ότι το κράτος δεν επεμβαίνει αρκετά, όχι μόνο παρουσιάζει σημαντική ενίσχυση στο παρόν κύμα, αλλά και ενισχύεται διαχρονικά από το 2016** (60,9% στο τρέχον κύμα, από 45,4% το 2022 αλλά και 32,1% το 2016) για να γίνει για πρώτη φορά πλειοψηφική, μετά την «ισοβαθμία» των δύο απόψεων στο κύμα του 2022.

Γ2. Κάποιοι θεωρούν ότι το ελληνικό κράτος επεμβαίνει υπερβολικά στην οικονομία, άλλοι ότι δεν επεμβαίνει αρκετά. Εσείς με ποια από τις δύο απόψεις που θα σας διαβάσω συμφωνείτε περισσότερο;

Συναφώς, όσον αφορά τη σχέση φορολογίας και κράτους πρόνοιας, διαπιστώνεται ένα παρόμοιο μοτίβο, παρότι εδώ η επιλογή «υψηλότερη φορολογία και ισχυρότερο κράτος

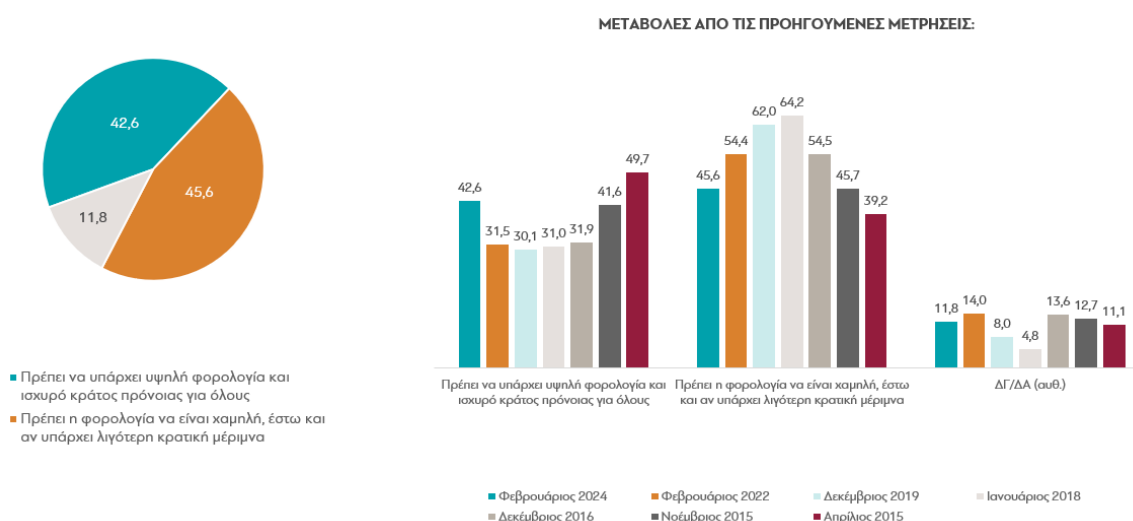
πρόνοιας» είναι οριακά μειοψηφική, έναντι της επιλογής «χαμηλότερη φορολογία, έστω και με λιγότερη κρατική μέριμνα» (42,6%, έναντι 45,6%). Ωστόσο, η πρώτη επιλογή ενισχύεται συγκριτικά με τα επίπεδα του 30%-32% που βρισκόταν στα ερευνητικά κύματα της περιόδου 2016-2022 και επανέρχεται στα επίπεδα του 2015, ενώ η δεύτερη επιλογή παρουσιάζει σταθερή κάμψη από το 2018 έως σήμερα.

Παρουσιάζει επίσης ενδιαφέρον ότι η **επιλογή υπέρ της υψηλότερης φορολογίας ενισχύεται όσο ανεβαίνει το μορφωτικό επίπεδο αλλά και το επίπεδο του μηνιαίου οικογενειακού εισοδήματος** (κατά τι λιγότερο όμως στους άνω των 3.000 ευρώ), ενώ είναι πλειοψηφική στους αριστερούς-κεντροαριστερούς αλλά και στους κεντροδεξιούς. Αντίθετα, η επιλογή υπέρ της χαμηλότερης φορολογίας ενισχύεται όσο χαμηλώνει το μορφωτικό επίπεδο αλλά εκ πρώτης όψεως, παραδόξως, και όσο χαμηλώνει το επίπεδο οικογενειακού εισοδήματος, ενώ είναι πλειοψηφική στους κεντρώους και σε όσους τοποθετούνται στο δεξιό-άκρο δεξιό σημείο του πολιτικού φάσματος.

Ο συνδυασμός των δύο αυτών ευρημάτων φαίνεται να υποστηρίζει την ενίσχυση που καταγράφηκε στη «σοσιαλδημοκρατική» ιδεολογική αυτοτοποθέτηση των πολιτών. Συνολικά, θα μπορούσε να παρατηρηθεί ότι **η επίδραση της πανδημίας αλλά και της αβεβαιότητας που προκαλούν οι πολλαπλές και συντρέχουσες κρίσεις της εποχής μας (polycrisis), ενισχύει το αίτημα της αυξημένης προστασίας μέσω του ενεργότερου ρόλου του κράτους και της δημόσιας παρέμβασης.**

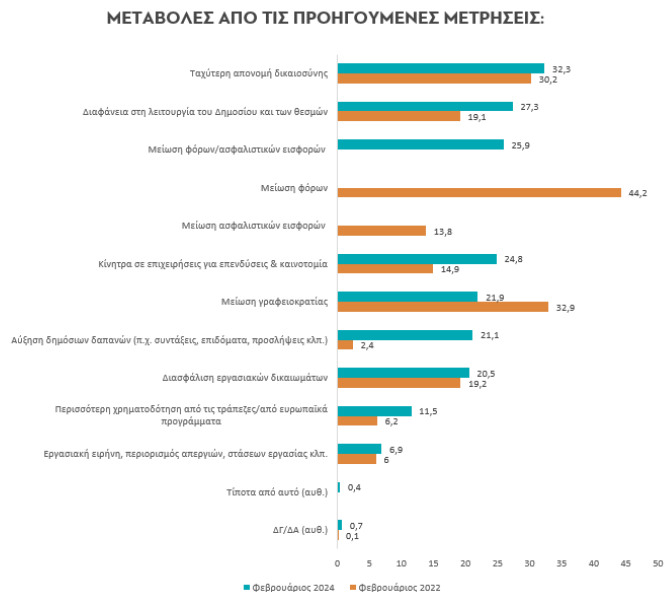
Γ3. Και με ποια από τις δύο παρακάτω προτάσεις συμφωνείτε περισσότερο;

Στο ευρύτερο ερώτημα που αφορά τις παραμέτρους που θα συνέβαλλαν στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας, φαίνεται να βαρύνουν ιδιαίτερα εκείνες που αφορούν διαρθρωτικές πτυχές, όπως η ταχύτερη απονομή δικαιοσύνης (32,3% στις συνολικές αναφορές) και η διαφάνεια στο Δημόσιο και στους θεσμούς (27,3%), αν και λιγότερο η μείωση της γραφειοκρατίας (21,9%) ή η διασφάλιση των εργασιακών δικαιωμάτων (20,5%).

Στο σκέλος των πόρων, ιεραρχείται μεν ψηλά η μείωση φόρων και ασφαλιστικών εισφορών (25,9% – παρότι στο κύμα του 2022 τα δύο αυτά ήταν διακριτά, αξίζει να σημειωθεί ότι συγκέντρωναν υψηλές αναφορές και, ειδικά, η μείωση φόρων). Από την άλλη όμως, σημαντικές αναφορές συγκεντρώνουν και οι πολιτικές διοχέτευσης πόρων και ρευστότητας στην αγορά, όπως η αύξηση δημοσίων δαπανών (21,1%) που βρίσκεται στον αντίποδα της μείωσης φόρων/εισφορών, τα επενδυτικά κίνητρα σε επιχειρήσεις (24,8%), και λιγότερο η ενίσχυση της ρευστότητας από τράπεζες και ευρωπαϊκά προγράμματα (11,5%).

Γ4. Ποια από τα παρακάτω θεωρείτε σημαντικότερα για την οικονομική ανάπτυξη της χώρας; (Εως 2 απαντήσεις)

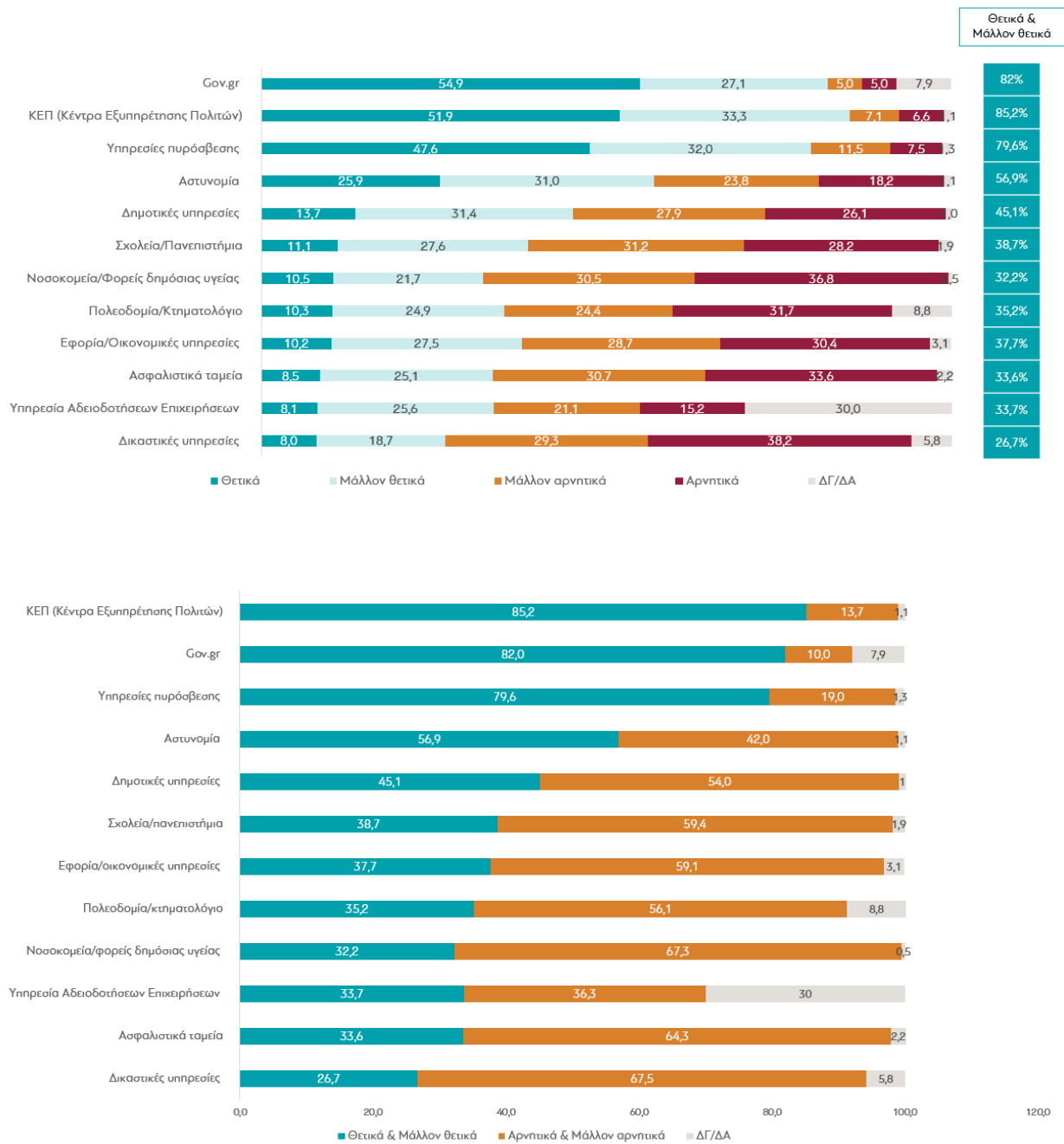
Δημόσιες υπηρεσίες και υγεία

Εστιάζοντας τώρα σε ειδικότερα πεδία δημόσιας πολιτικής, ας δούμε καταρχάς πώς αξιολογούν οι Έλληνες μια σειρά δημόσιων υπηρεσιών. **Στην τριάδα των θετικότερα αξιολογούμενων**, όπως και στο κύμα του 2022, και μάλιστα με αυξημένες τις θετικές γνώμες, βρίσκουμε **τα ΚΕΠ** (85,2% θετικές και μάλλον θετικές γνώμες), τα οποία **έχουν εμπεδώσει την παρουσία τους ως αποτελεσματικός μηχανισμός συνδρομής του πολίτη**. Ακολουθούν οι υπηρεσίες που παρέχει το **Gov.gr** (82%), ένδειξη της σημασίας που έχει η ψηφιοποίηση των γραφειοκρατικών διαδικασιών, αλλά και **οι Υπηρεσίες πυρόσβεσης** (79,6%), **οι οποίες φαίνεται να θεωρείται ότι ανταπεξήλθαν στις δύσκολες συνθήκες των φυσικών καταστροφών των τελευταίων ετών**.

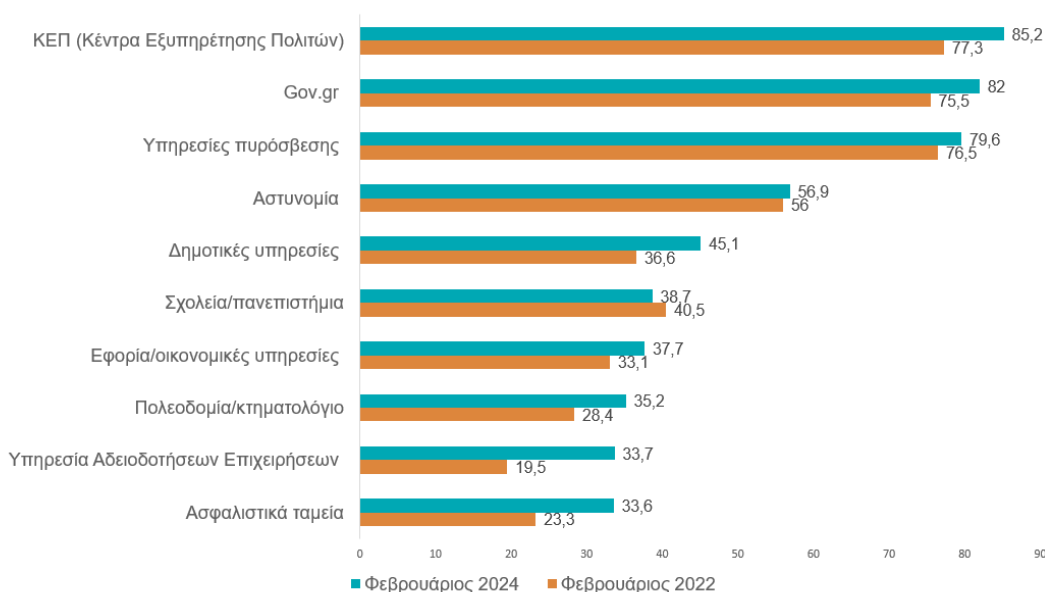
Χαμηλότερα, αλλά με πλειοψηφικά θετική αξιολόγηση, βρίσκεται η Αστυνομία (56,9%), η οποία, όπως είδαμε στο πρώτο μέρος της έρευνας, έχει, ως θεσμός, υψηλό βαθμό εμπιστοσύνης από τους πολίτες. Στο τέλος της κατάταξης βρίσκουμε τις Δικαστικές υπηρεσίες (μόλις 26,7% θετικές γνώμες, όσο σχεδόν και το 2022), επιτείνοντας τη μάλλον **χαμηλή εμπιστοσύνη των πολιτών προς τη δικαιοσύνη** εν γένει, όπως είδαμε πάλι στο πρώτο μέρος της έρευνας. Ο σχετικά καλός βαθμός εμπιστοσύνης που είχαμε δει ότι αποδίδουν οι πολίτες στην Τοπική Αυτοδιοίκηση και ιδίως στον Δήμο, αντανακλάται εδώ και στη σχετικά καλή αξιολόγηση των δημοτικών υπηρεσιών (45,1%, από 36,6% το 2022), ενώ βελτιωμένη εικόνα παρουσιάζουν η Πολεοδομία, τα Ασφαλιστικά ταμεία και η Υπηρεσία Αδειοδότησης Επιχειρήσεων (35,2%, 33,6% και 33,7% αντίστοιχα).

Θα πρέπει όμως ταυτόχρονα να υπογραμμιστεί ότι, συγκριτικά με το κύμα του 2022, **μείωση παρατηρείται στις ήδη χαμηλές αξιολογήσεις του εκπαιδευτικού συστήματος** (38,7% από 40,5% το 2022, και με 59,4% αρνητικές γνώμες). **Στις τελευταίες θέσεις της κατάταξης και το σύστημα υγείας που παρότι άντεξε την περίοδο της πανδημίας, σήμερα φαίνεται η λειτουργία του να θεωρείται ανεπαρκής** (32,2% από 45,9% και στην πέμπτη θέση στην κατάταξη το 2022, μάλιστα με 67,3% σήμερα αρνητικές γνώμες).

Γ5. Πώς αξιολογείτε τη λειτουργία των παρακάτω υπηρεσιών;

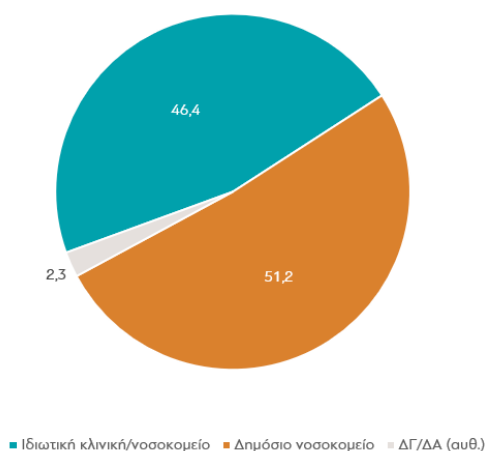
ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΕΣ ΜΕΤΡΗΣΕΙΣ: «Θετικά & Μάλλον Θετικά»

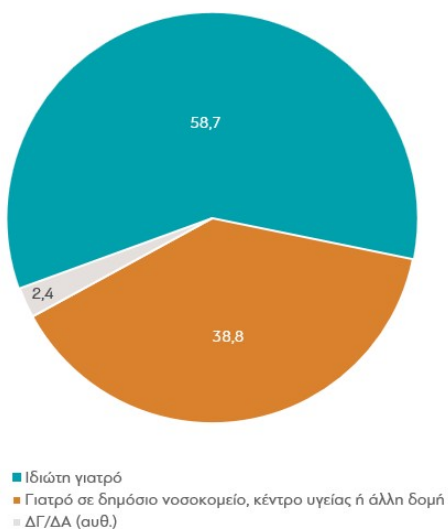
Σε συνέχεια της δυσμενούς αξιολόγησης του συστήματος υγείας, δεν φαίνεται να υπάρχει κάποια σαφής προτίμηση των πολιτών υπέρ του δημόσιου συστήματος υγείας, καθώς σε περίπτωση που χρειαζόταν θα το επέλεγε το 51,2% των πολιτών, αλλά το 46,4% θα προτιμούσε να απευθυνθεί σε ιδιωτική κλινική ή ιδιωτικό νοσοκομείο. Πάντως, το δημόσιο σύστημα υγείας φαίνεται να επιλέγουν περισσότερο οι μεγαλύτερες ηλικίες (άνω των 55 ετών) και οι συνταξιούχοι, τα χαμηλότερα εισοδήματα και όσοι δηλώνουν ότι δεν τα βγάζουν πέρα ή τα βγάζουν πέρα με δυσκολίες.

Ακόμη περισσότερο, **στο πιο άμεσο και «καθημερινό» επίπεδο του προσωπικού γιατρού ενισχύεται και επικρατεί σαφώς το μέρος εκείνων που θα προτιμούσαν να απευθυνθούν σε ιδιώτη γιατρό (58,7%), παρά σε γιατρό κάποιας δημόσιας δομής (38,8%), τον οποίο και πάλι φαίνεται να προτιμούν σχετικά περισσότερο οι μεγαλύτερες ηλικίες (40 και άνω), καθώς και όσοι δηλώνουν ότι δεν τα βγάζουν πέρα ή τα βγάζουν πέρα με δυσκολίες. Συνεπώς, η καταφυγή στο δημόσιο σύστημα υγείας φαίνεται να είναι συνάρτηση της οικονομικής ευχέρειας/δυσχέρειας και όχι της ικανοποίησης από τις υπηρεσίες που προσφέρει.**

Γ6. Σε περίπτωση που χρειάζοταν, για την υγειονομική σας περίθαλψη θα προτιμούσατε...

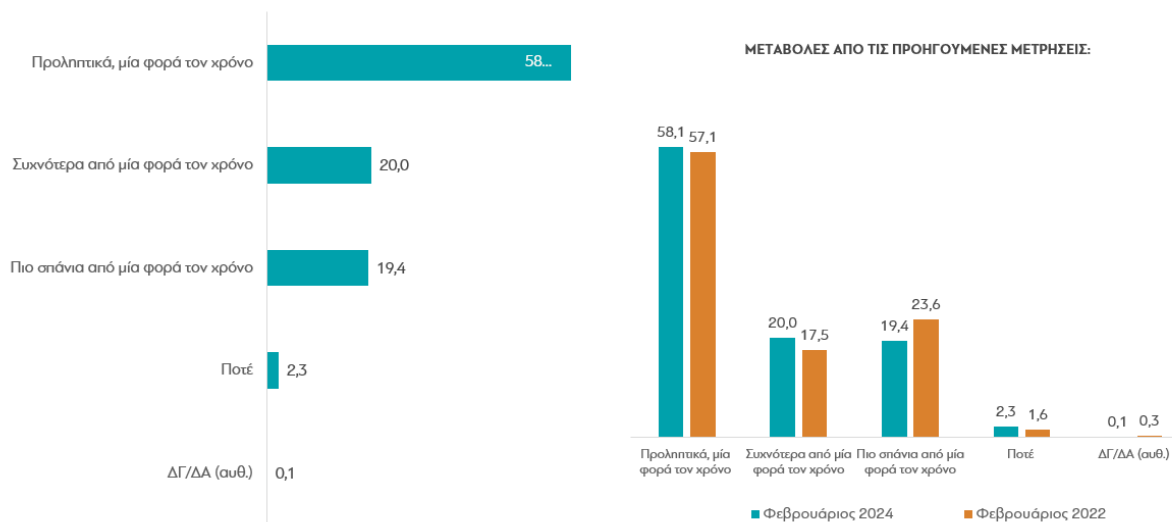
Γ7. Και για προσωπικό γιατρό θα προτιμούσατε...

Πάντως, στο κρίσιμο επίπεδο της πρόληψης, η πλειονότητα φαίνεται να κάνει προληπτικά τις βασικές ιατρικές εξετάσεις (τσεκ απ) μία φορά τον χρόνο (58,1%) ή και συχνότερα (20%), ενώ παραμένει ένα 19,4% που κάνει προληπτικές εξετάσεις σπανιότερα (αν και με μια σχετική βελτίωση από το 23,6% του 2022). Πιο σπάνια από μία φορά τον χρόνο κάνουν βασικές ιατρικές εξετάσεις περισσότερο οι άνδρες παρά οι γυναίκες, οι μεσαίες και μικρότερες ηλικίες

(κάτω από 54 ετών), αλλά και πάλι όσοι αντιμετωπίζουν περισσότερες οικονομικές δυσκολίες ως νοικοκυριό.

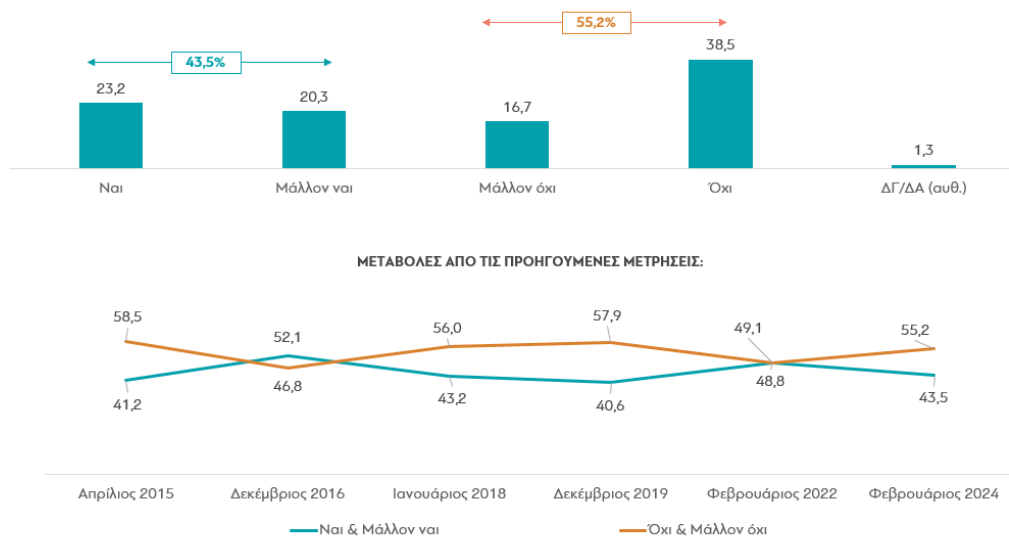
Γ8. Εσείς κάνετε τις βασικές ιατρικές εξετάσεις (τσεκ απ);

Εκπαίδευση και εργασιακά ζητήματα

Περνώντας από την υγεία στην εκπαίδευση, οι απαντήσεις στο ερώτημα «ιδιωτική ή δημόσια;» υποδεικνύουν μια **σαφέστερη προτίμηση υπέρ της δημόσιας εκπαίδευσης**, καθώς το 55,2% δεν θα επέλεγε την ιδιωτική εκπαίδευση, έναντι 43,5% που θα την επέλεγε. Μάλιστα, η ψαλίδα ανοίγει συγκριτικά με τη σχεδόν απόλυτη ισορροπία των δύο απόψεων στο προηγούμενο κύμα του 2022 (περί το 49%), και η προτίμηση υπέρ της δημόσιας εκπαίδευσης κινείται στα επίπεδα που κινήθηκε διαχρονικά στα προηγούμενα κύματα της ίδιας έρευνας, με εξαίρεση το 2016.

Γ10. Εσείς, αν μπορούσατε να διαλέξετε, θα επιλέγατε για τα παιδιά σας την ιδιωτική έναντι της δημόσιας εκπαίδευσης;

Διερευνώντας το **συναφές και επίκαιρο**, κατά τη διεξαγωγή της έρευνας, **ζήτημα της συζητούμενης ίδρυσης ιδιωτικών πανεπιστημίων στην Ελλάδα**, διαπιστώνεται μια ρευστή εικόνα, όπου συνυπάρχουν θετικές και αρνητικές αξιολογήσεις.

Έτσι, οι ερωτώμενοι θεωρούν κατά 63,5% ότι **μια τέτοια εξέλιξη θα αποβεί σε βάρος των οικονομικά ασθενέστερων φοιτητών**, και κατά 61,8% ότι **στα ιδιωτικά πανεπιστήμια θα**

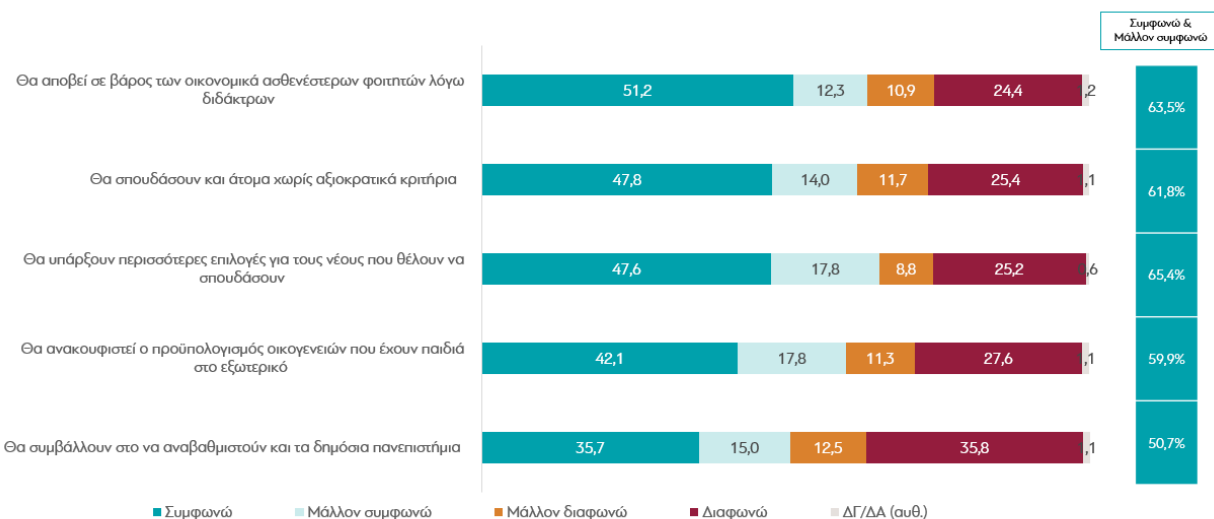

σπουδάζουν και άτομα χωρίς αξιοκρατικά κριτήρια. Από την άλλη, κατά 65,4% συμφωνούν με την άποψη ότι **θα υπάρχουν περισσότερες επιλογές για σπουδές** και κατά 59,9% ότι **θα ανακουφιστούν οικονομικά οι οικογένειες που έχουν παιδιά στο εξωτερικό.** Στο ερώτημα πάντως εάν η ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων θα οδηγήσει και σε αναβάθμιση των δημοσίων, οι απόψεις είναι μοιρασμένες: το 50,7% συμφωνεί, ενώ το 48,3% διαφωνεί με αυτή την εκτίμηση.

Η άποψη ότι θα αναβαθμιστούν τα δημόσια πανεπιστήμια είναι ισχυρότερη στις μεγαλύτερες ηλικίες (55 ετών και άνω) αλλά και στις χαμηλότερες βαθμίδες εκπαίδευσης, καθώς και στη μεσαία και ανώτερη/μέση ανώτερη κοινωνική τάξη. Είναι όμως μειοψηφική στους αποφοίτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και στους κατόχους μεταπτυχιακού/διδακτορικού, στη μέση κατώτερη κοινωνική τάξη και στους κεντροαριστερούς/αριστερούς.

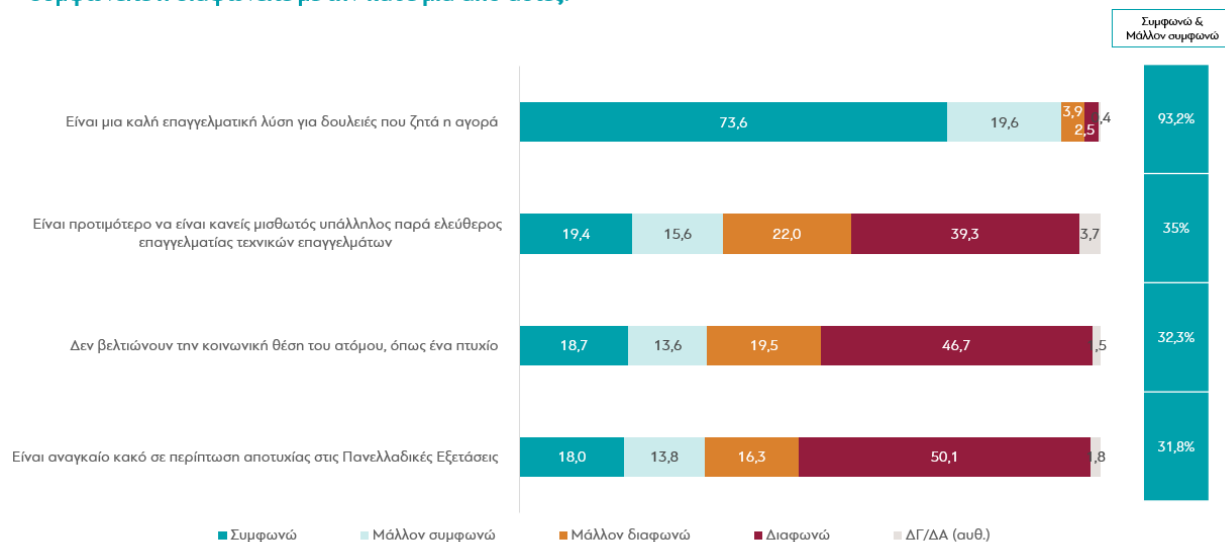
Ταυτόχρονα, με την εκτίμηση ότι θα ανακουφιστούν οικονομικά οικογένειες που έχουν παιδιά στο εξωτερικό συμφωνούν περισσότερο όσοι δηλώνουν μεγαλύτερη άνεση στα οικονομικά του νοικοκυριού τους, καθώς και η μεσαία και ανώτερη/μέση ανώτερη κοινωνική τάξη. Αντίστροφα, την εκτίμηση ότι θα αποβεί σε βάρος των οικονομικά ασθενέστερων φοιτητών, λόγω διδάκτρων, υποστηρίζουν εντονότερα εκείνοι που δηλώνουν μεγαλύτερες δυσκολίες ως προς την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους, καθώς και η μέση κατώτερη κοινωνική τάξη.

Γ12. Θα σας διαβάσω κάποιες προτάσεις σχετικά με τα ιδιωτικά πανεπιστήμια, αν έλθουν τελικά στην Ελλάδα, και θα ήθελα να μου πείτε πόσο συμφωνείτε ή διαφωνείτε με την κάθε μία από αυτές:

Πάντως, πέραν των αποφοίτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, διαπιστώνεται και μια **μάλλον θετική αξιολόγηση των τεχνικών επαγγελματιών**. Συγκεκριμένα, το 93,2% συμφωνεί και μάλλον συμφωνεί με την άποψη ότι είναι μια καλή επαγγελματική λύση, σε συνάρτηση και με τη ζήτηση στην αγορά εργασίας, ενώ μόνο το 35% υποστηρίζει ότι η μισθωτή εργασία είναι προτιμότερη από την εργασία ως ελεύθερος επαγγελματίας σε τεχνικά επαγγέλματα (με το 61,3% να θεωρεί το αντίθετο). Αξίζει εδώ να σημειώσουμε ότι **μόλις ένα 32,3% συμφωνεί ότι τα τεχνικά επαγγέλματα δεν βελτιώνουν την κοινωνική θέση, όπως ένα πτυχίο** (με το 66,2% να εκτιμά το αντίθετο). Ακόμη, **μόνο το 31,8% θεωρεί ότι η διέξοδος σε κάποιο τεχνικό επάγγελμα είναι απλώς ένα «αναγκαίο κακό» σε περίπτωση αποτυχίας στις Πανελλαδικές Εξετάσεις** για την είσοδο στην ανώτατη εκπαίδευση.

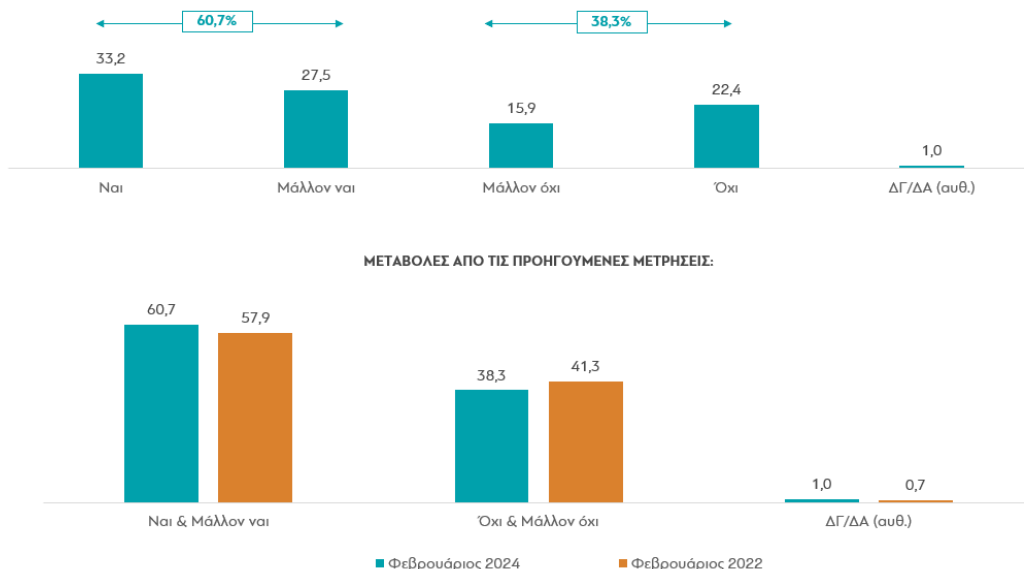
Γ11. Θα σας διαβάσω κάποιες προτάσεις για τα τεχνικά επαγγέλματα και θα ήθελα να μου πείτε πόσο συμφωνείτε ή διαφωνείτε με την κάθε μία από αυτές:

Όσον αφορά τώρα ειδικότερα την **αγορά εργασίας**, φαίνεται ότι **οι αντιλήψεις των Ελλήνων και των Ελληνίδων συνεχίζουν να βρίσκονται υπό το φάσμα του brain drain**, το οποίο οξύνθηκε στη διάρκεια της οικονομικής κρίσης και αποτέλεσε ή αποτελεί ακόμη ένα φαινόμενο μαζικής εκροής ταλέντων από τη χώρα. **Το 60,7% δηλώνει ότι θα μετανάστευε στο εξωτερικό, εάν έβρισκε δουλειά με καλύτερες αποδοχές και συνθήκες εργασίας**, έναντι 38,3% που δεν θα το έκανε – και μάλιστα με μικρή αύξηση της ετοιμότητας για μετανάστευση συγκριτικά με δύο χρόνια πριν και παρά την όποια βελτίωση στην κατάσταση της οικονομίας της χώρας. Ένδειξη ότι το πρόβλημα στην αγορά εργασίας παραμένει.

Μάλιστα, το ενδεχόμενο μετανάστευσης για εργασιακούς λόγους επιτείνεται στους άνδρες και στις μικρότερες ηλικίες (έως 39 ετών), σε όσους δηλώνουν μεγαλύτερες δυσκολίες ως προς την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους, καθώς και στη μέση κατώτερη κοινωνική τάξη.

Γ13. Θα μεταναστεύατε στο εξωτερικό αν βρίσκατε δουλειά με καλύτερες αποδοχές και καλύτερες συνθήκες;

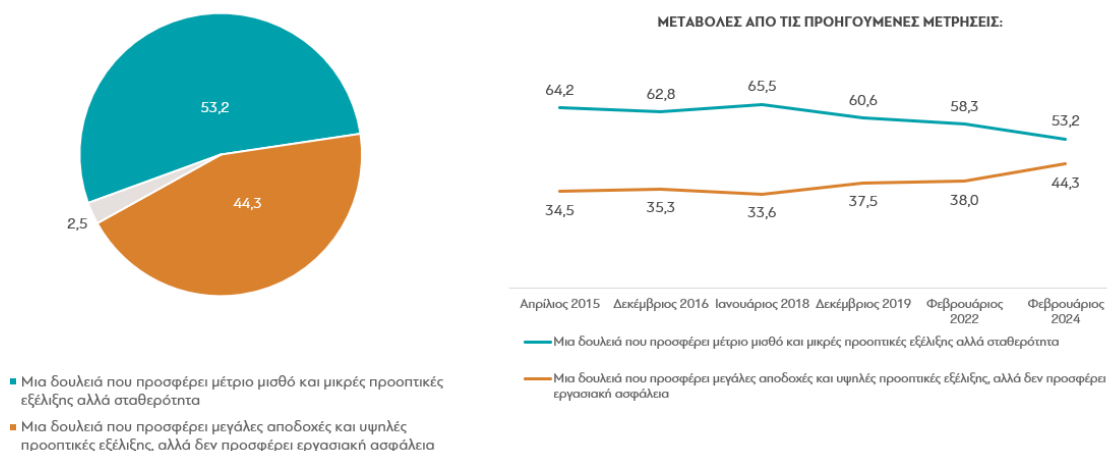

Διερευνώντας ειδικότερα τις προτιμήσεις και προσδοκίες των ατόμων από την εργασιακή τους κατάσταση, **επιβεβαιώνεται και στο παρόν κύμα της έρευνας η πλειοψηφική προτίμηση υπέρ μίας δουλειάς που προσφέρει σταθερότητα, ακόμη και με μέτριο μισθό ή μικρότερες προοπτικές εξέλιξης, παρά μίας δουλειάς που αποφέρει μεγαλύτερες αποδοχές και προοπτικές αλλά όχι ασφάλεια (53,2%, έναντι 44,3%).** Παρ' όλα αυτά, μια ματιά στη διαχρονική εξέλιξη των απόψεων σε αυτό το δίλημμα υποδεικνύει ότι η προτίμηση υπέρ της σταθερότητας βαίνει μειούμενη, ενώ αυξάνεται σταθερά η αντίθετη επιλογή, χωρίς ωστόσο να καθίσταται πλειοψηφική.

Σε κάθε περίπτωση, **η επιλογή της μεγαλύτερης σταθερότητας είναι ισχυρότερη στις γυναίκες καθώς και στους δημοσίους υπαλλήλους αλλά και τους ανέργους,** ενώ ενισχύεται όσο χαμηλώνει το μορφωτικό επίπεδο και η κοινωνική τάξη και όσο αυξάνονται οι οικονομικές δυσκολίες του νοικοκυριού. Αντίθετα, η επιλογή των μεγαλύτερων αποδοχών και προοπτικών εξέλιξης με λιγότερη ασφάλεια είναι ισχυρότερη στους άνδρες αλλά και στους ιδιωτικούς υπαλλήλους και στους επιχειρηματίες, και ενισχύεται όσο ανεβαίνει το μορφωτικό επίπεδο και η κοινωνική τάξη, και όσο περιορίζονται οι οικονομικές δυσκολίες του νοικοκυριού. Φαίνεται

δε ότι προαπαιτούμενο για την επιλογή υπέρ των μεγαλύτερων αποδοχών και προοπτικών, με τίμημα τη μικρότερη εργασιακή ασφάλεια, είναι το αίσθημα μεγαλύτερης σιγουριάς που δίνει το μορφωτικό κεφάλαιο και η υλική ασφάλεια εν γένει.

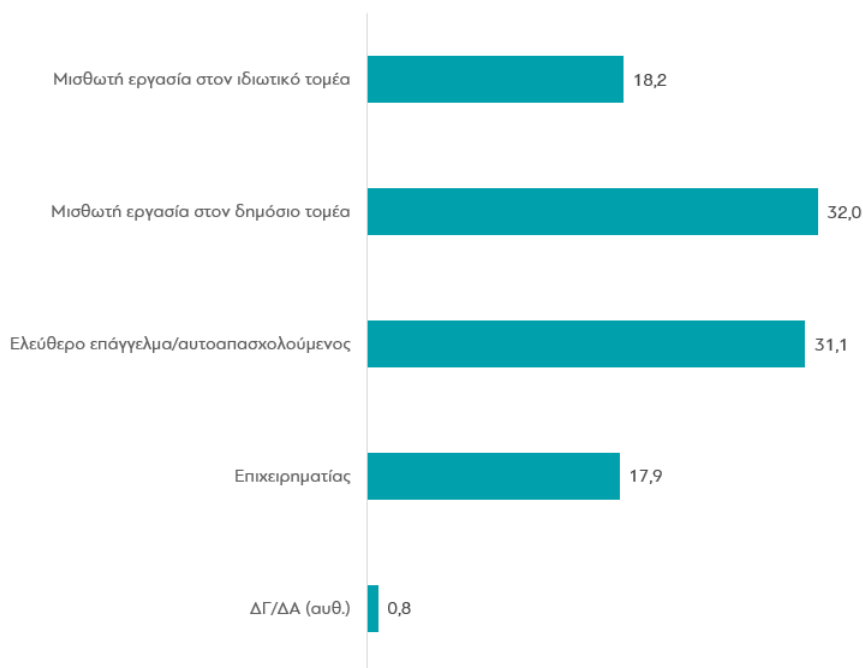
Γ14. Εσείς προσωπικά, στην υποθετική περίπτωση που θα μπορούσατε να επιλέξετε ανάμεσα στις παρακάτω δύο δουλειές, ποια θα επιλέγατε;

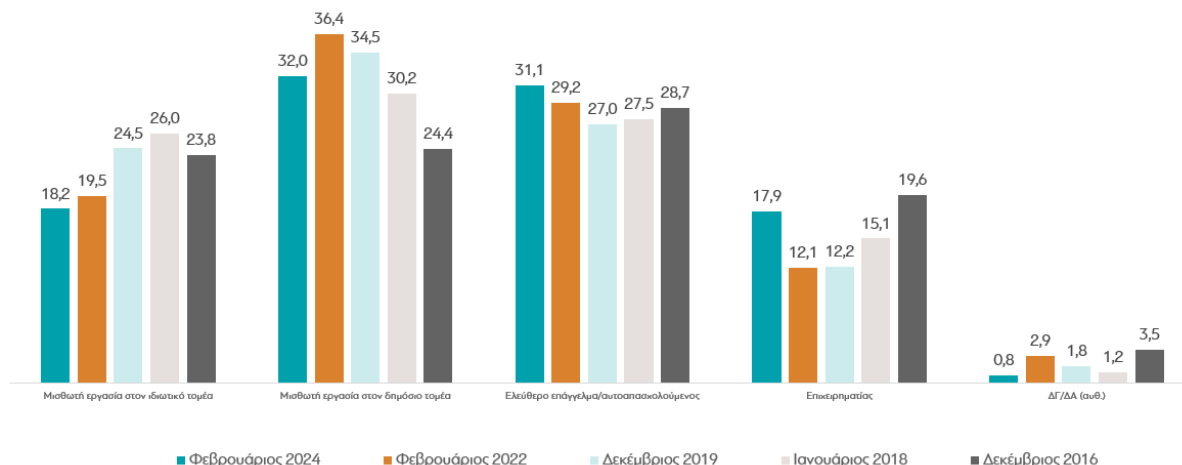
Σε συνάρτηση με το προηγούμενο ερώτημα, η τάση ενίσχυσης της επιλογής μιας εργασίας με υψηλότερες αποδοχές και προοπτικές αλλά λιγότερη εργασιακή ασφάλεια συμβαδίζει με την **ενίσχυση της προτίμησης στο ελεύθερο επάγγελμα/αυτοαπασχόληση (31,1%, το υψηλότερο από όλα τα προηγούμενα κύματα της έρευνας)** ή της προτίμησης στην επιχειρηματικότητα (17,9%, στο υψηλότερο επίπεδο από το 2016). Όχι όμως στη μισθωτή εργασία στον ιδιωτικό τομέα (18,2%, με πτωτική τάση μάλιστα διαχρονικά) που δεν προσφέρει την ευελιξία του ελεύθερου επαγγέλματος. Πάντως, μειωμένη εμφανίζεται και η κατά τα άλλα οριακά πλειοψηφική επιλογή της μισθωτής εργασίας στον δημόσιο τομέα, η οποία ανταποκρίνεται σαφώς περισσότερο στο κριτήριο της εργασιακής σταθερότητας, με 32%, αλλά χαμηλότερα από τα επίπεδα του 2019 και 2022.

Ειδικότερα, πάντως, παρουσιάζει ενδιαφέρον ότι οι γυναίκες φαίνεται να προτιμούν περισσότερο από τους άνδρες τη μισθωτή εργασία, είτε στον ιδιωτικό είτε ακόμη περισσότερο στον δημόσιο τομέα, ενώ οι άνδρες το ελεύθερο επάγγελμα/αυτοαπασχόληση και την επιχειρηματική δραστηριότητα. Επίσης, καταγράφεται ένα 32% των δημοσίων υπαλλήλων που θα προτιμούσαν το ελεύθερο επάγγελμα/αυτοαπασχόληση, ενώ στους ιδιωτικούς υπαλλήλους μόνο ένα 28,2% προτιμά τη μισθωτή εργασία στον ιδιωτικό τομέα, ένα 28,6% θα προτιμούσε την εργασία στο Δημόσιο και ένα άλλο 24,8% το ελεύθερο επάγγελμα/αυτοαπασχόληση.

Γ15. Και εάν θεωρητικά μπορούσατε να επιλέξετε μία εργασία, τι από τα παρακάτω θα επιλέγατε;

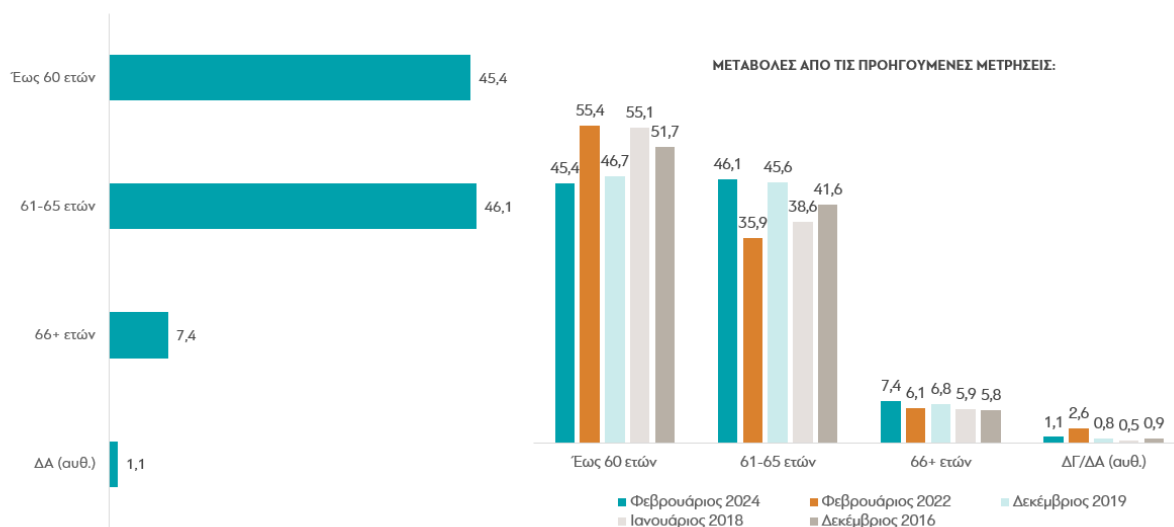
ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΕΣ ΜΕΤΡΗΣΕΙΣ:

Εάν στρέψουμε το βλέμμα από το παρόν και το μέλλον του εργασιακού βίου στο τέλος του, παρατηρούμε **ότι οι απόψεις είναι μοιρασμένες όσον αφορά την κατάλληλη ηλικία συνταξιοδότησης**. Ειδικότερα, 45,4% προτιμούν την ηλικία έως 60 ετών και 46,1% την ηλικία 61-65 ετών –με την πρώτη επιλογή να βρίσκεται χαμηλότερα σε σχέση με τα προηγούμενα κύματα της έρευνας και με τη δεύτερη υψηλότερα. Σε κάθε περίπτωση, το ποσοστό εκείνων που θεωρούν κατάλληλη ηλικία συνταξιοδότησης την άνω των 66 ετών παραμένει σταθερά πολύ περιορισμένο, στα επίπεδα του 6%-7%.

Αξίζει πάντως να σημειωθεί, ότι μεταξύ των δύο η επιλογή για συνταξιοδότηση στην ηλικία έως 60 ετών είναι πλειοψηφική στις γυναίκες, στις νεότερες ηλικίες (έως 39 ετών), και, τόσο στους δημόσιους, όσο και στους ιδιωτικούς υπαλλήλους (51,7% και 55,4% αντίστοιχα). Αντίθετα, η επιλογή υπέρ της συνταξιοδότησης στα 61-65 έτη καθίσταται πλειοψηφική στους άνδρες, στις ηλικίες άνω των 40 ετών, στους επιχειρηματίες αλλά και στους ήδη συνταξιούχους (56,2%).

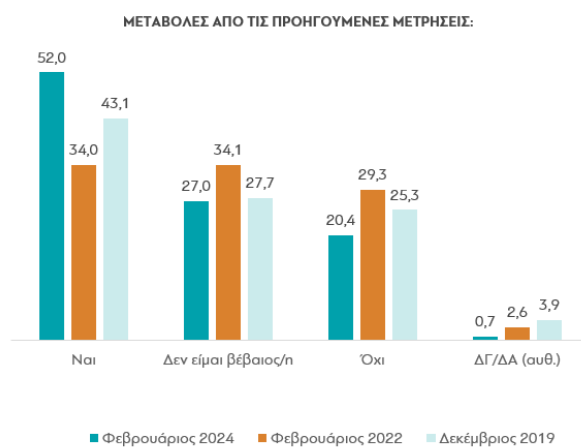
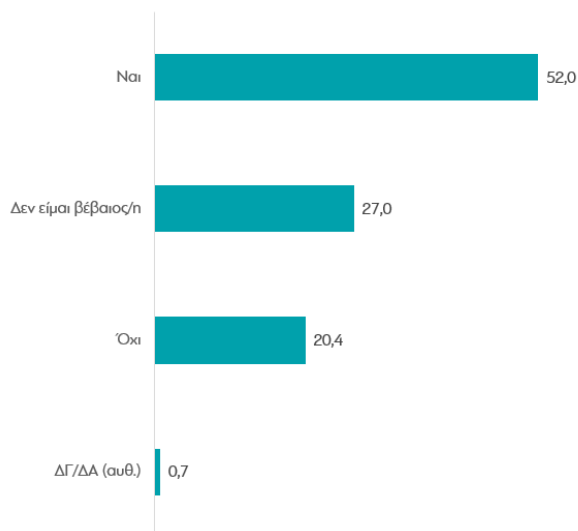
Γ16. Κατά τη γνώμη σας σε ποια ηλικία θα πρέπει κάποιος να βγει στη σύνταξη δηλ. να εισπράττει σύνταξη από το κράτος;

Στο τρέχον κύμα πάντως αποτυπώνεται μια μεγαλύτερη σιγουριά όσον αφορά το διασφαλισμένο της σύνταξης. Το 52% πιστεύει με βεβαιότητα ότι θα πάρει σύνταξη (στο υψηλότερο επίπεδο συγκριτικά με το 2022 και το 2019), ενώ περιορίζεται σε σχέση με το 2019-2022 το ποσοστό όσων δηλώνουν αβεβαιότητα (27%), αλλά και όσων απαντούν με σιγουριά «όχι» (20,4%). Παραμένει ωστόσο ότι **σχεδόν 1 στους 2 δεν έχει κάποια βεβαιότητα ότι όντως στο τέλος του εργασιακού βίου θα απολαύσει μια σύνταξη**. Αυτή η αβεβαιότητα καταγράφεται ενισχυμένη στις γυναίκες (50,3%), στις ηλικίες έως 54 ετών (ενώ στις ηλικίες 55-64 που βρίσκονται πιο κοντά στη συνταξιοδότηση ενισχύεται η βεβαιότητα), καθώς και στους ιδιωτικούς υπαλλήλους (68,8%, και δη σε αντίθεση με τους δημόσιους υπαλλήλους).

Γ17. Πιστεύετε ότι θα πάρετε σύνταξη;

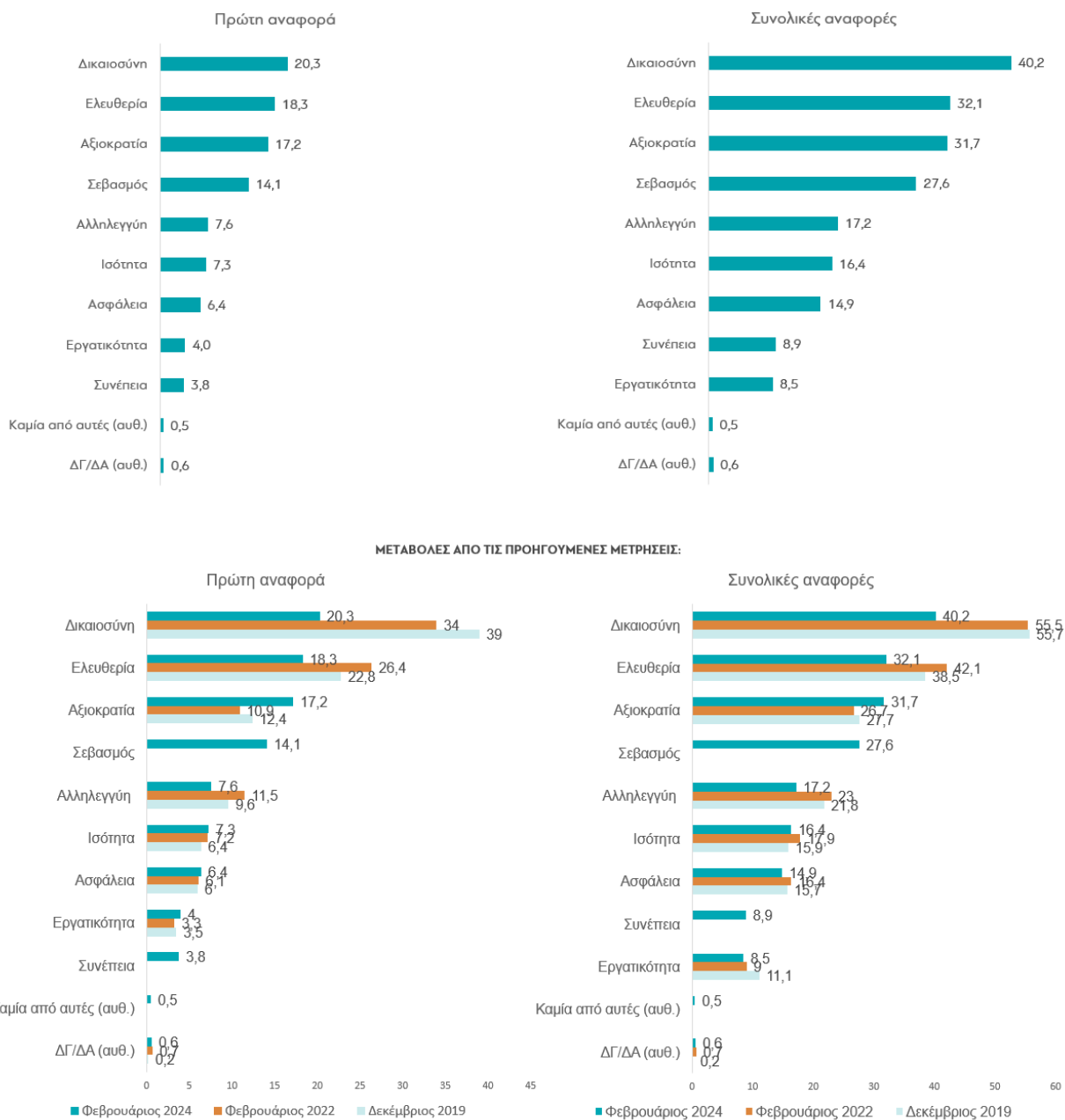
Αξίες και κοινωνική εμπιστοσύνη

Ας εξετάσουμε τώρα πώς αποτυπώνεται το κοινωνικό υπόστρωμα στην Ελλάδα, προκειμένου κατόπιν να δούμε πώς διαμορφώνονται στάσεις και πρακτικές της καθημερινής ζωής. Ένας κρίσιμος δείκτης εν προκειμένω είναι **οι αξίες και ο βαθμός κοινωνικής εμπιστοσύνης** που αντανακλούν και το επίπεδο συνοχής του κοινωνικού ιστού.

Ξεκινώντας από τις αξίες που θεωρούνται σημαντικότερες, **πρώτη στην ιεράρχηση έρχεται η δικαιοσύνη** (40,2% στις συνολικές αναφορές) και ακολουθούν η ελευθερία (32,1%) –η οποία θεωρείται μάλλον πιο κρίσιμη από την ισότητα (16,4%) αλλά και την αλληλεγγύη (17,2%)– καθώς και η αξιοκρατία (31,7%). **Ψηλά στην ιεράρχηση βρίσκεται και ο σεβασμός (27,6%), που προστέθηκε ως επιλογή σε αυτό το κύμα της έρευνας**, ενώ στις τελευταίες θέσεις βρίσκονται η ασφάλεια (14,9%) και η συνέπεια (8,9%), οι οποίες επίσης προστέθηκαν σε αυτό το κύμα, και η εργατικότητα (8,5%).

Παρότι η σύγκριση με τα προηγούμενα κύματα του 2022 και 2019 δεν μπορεί να είναι απόλυτη, καθώς στο παρόν κύμα υπήρχαν περισσότερες επιλογές, μπορεί ωστόσο να παρατηρηθεί ότι κατά βάση η ιεράρχηση των αξιών δεν αλλάζει σημαντικά. **Το τρίπτυχο δικαιοσύνη-ελευθερία-αξιοκρατία παραμένει σταθερά στην κορυφή της ιεράρχησης των αξιών μας**. Αξίζει πάντως να σημειωθεί ότι η δικαιοσύνη ιεραρχείται πρώτη στις συνολικές αναφορές στις ηλικίες 40 έως 64, ενώ στις ηλικίες έως 39 ετών, πρώτη έρχεται η ελευθερία και στις ηλικίες 65+, η αξιοκρατία.

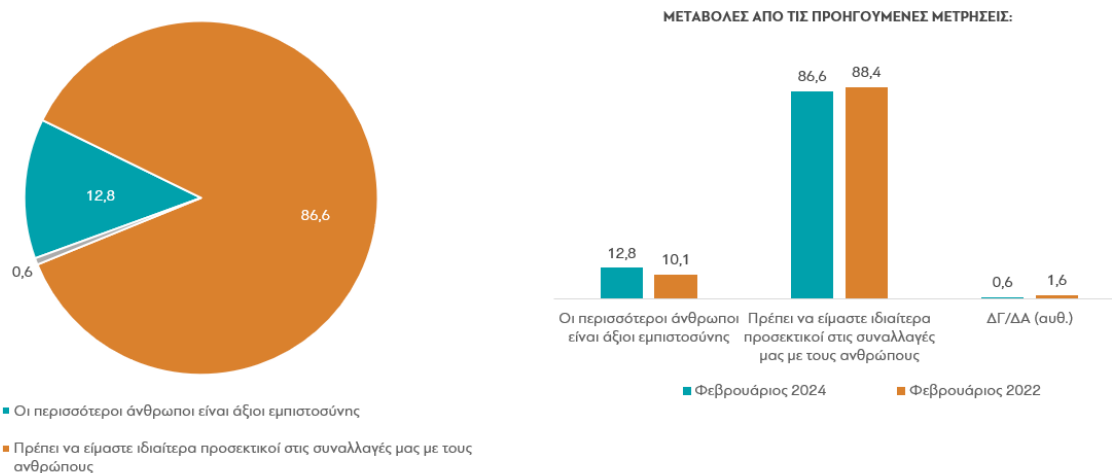
Γ18. Εσείς προσωπικά ποιες από τις παρακάτω θεωρείτε σημαντικότερες αξίες; (Εως 2 απαντήσεις)

Σε αυτό το αξιακό όμως πλαίσιο, η κοινωνική εμπιστοσύνη φαίνεται να είναι εξαιρετικά χαμηλή. Μόλις το 12,8% θεωρεί ότι οι περισσότεροι άνθρωποι είναι άξιοι εμπιστοσύνης, ενώ για το 86,6% ισχύει ότι στις συναλλαγές μας με τους άλλους ανθρώπους πρέπει να είμαστε πολύ προσεκτικοί – και μάλιστα χωρίς σημαντικές διαφοροποιήσεις από το προηγούμενο

κύμα της έρευνας, το 2022. Το αίσθημα δυσπιστίας είναι ακόμη εντονότερο στις γυναίκες παρά στους άνδρες αλλά και στις ηλικίες άνω των 55 ετών, ενώ ενισχύεται όσο χαμηλότερο είναι το εκπαιδευτικό επίπεδο και η κοινωνική τάξη.

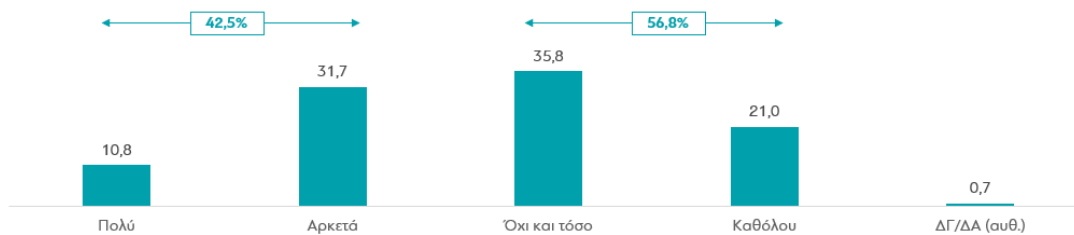
Γ19. Γενικότερα μιλώντας, θα λέγατε ότι οι περισσότεροι άνθρωποι είναι άξιοι εμπιστοσύνης ή ότι πρέπει να είναι κανείς ιδιαίτερα προσεκτικός/ή στις συναλλαγές με τους ανθρώπους;

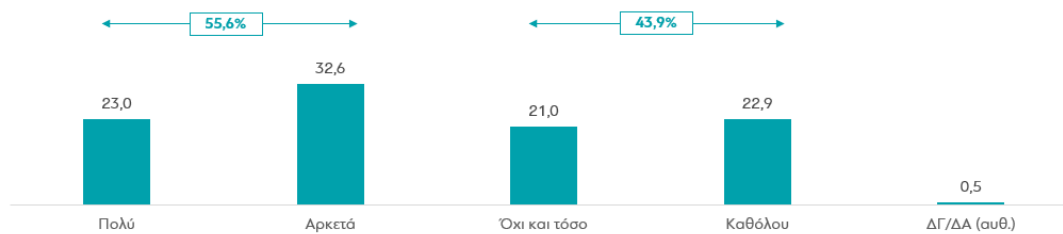
Όταν το ερώτημα αφορά συγκεκριμένα παραδείγματα συμπεριφορών, **ο βαθμός εμπιστοσύνης φαίνεται, εύλογα, να εξαρτάται από την οικειότητα με τον «άλλο»**. Το 42,5% θεωρεί «πολύ» και «αρκετά πιθανό» να του επιστρέψει κάποιος άγνωστος το χαμένο πορτοφόλι, αλλά και ένα 56,8% θεωρεί «λίγο» ή «καθόλου πιθανό» ένα τέτοιο ενδεχόμενο. Εάν δεν πρόκειται για κάποιον άγνωστο αλλά για έναν γείτονα, εδώ οι περισσότεροι ερωτώμενοι δηλώνουν ότι θα του εμπιστευόνταν τα κλειδιά του σπιτιού τους (55,6%) για μια περίπτωση ανάγκης, αν και ένα όχι ευκαταφρόνητο 43,9% δηλώνουν ότι μάλλον δεν θα το έκαναν.

Εάν συνυπολογίσουμε αυτά τα ευρήματα, φαίνεται ότι στην ελληνική κοινωνία, όπου η αξία της αλληλεγγύης δεν αξιολογείται, όπως είδαμε, ανάμεσα στις πιο σημαντικές, **επικρατεί η καχυποψία σε βάρος της εμπιστοσύνης στον διπλανό μας**.

Γ20. Αν χάνετε το πορτοφόλι με την ταυτότητά σας μέσα, κοντά στην περιοχή που μένετε, και το έβρισκε κάποιος άγνωστος, πόσο πιθανό θεωρείτε ότι θα σας το επέστρεφε;

Γ21. Πόσο πιθανό θα ήταν να δώσετε σε έναν γείτονά σας τα κλειδιά του σπιτιού σας για μια ώρα ανάγκης, π.χ. αν κλειδωθείτε απ' έξω;

Στάσεις και πρακτικές της καθημερινότητας

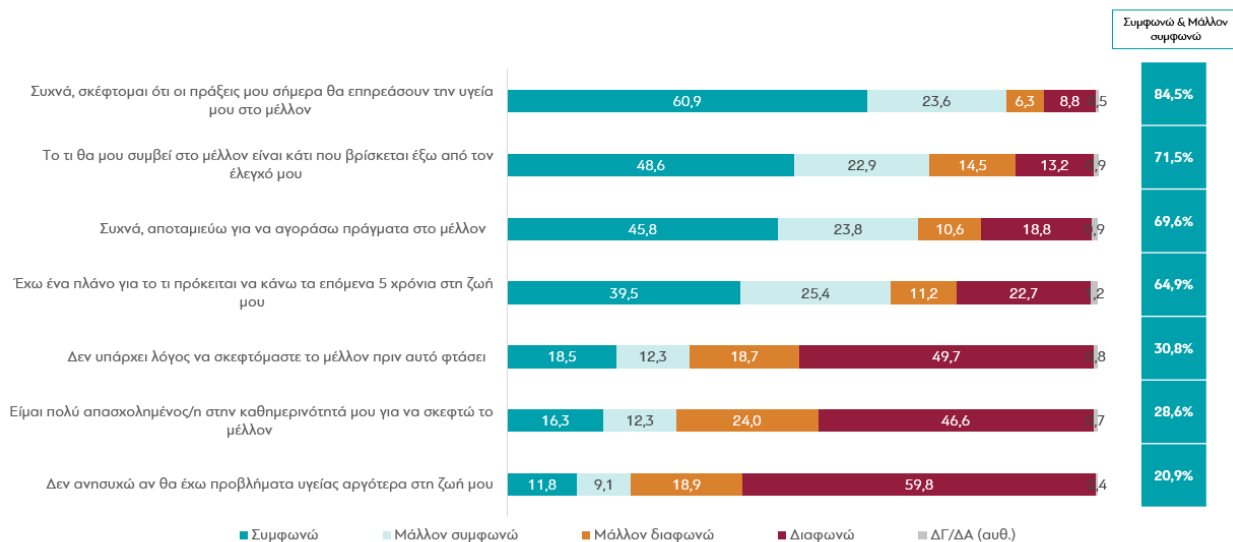
Πάνω σε αυτό το αξιακό υπόστρωμα αναπτύσσονται στάσεις και πρακτικές της καθημερινότητας, οι οποίες ανιχνεύονται σε αυτό το τελευταίο μέρος της έρευνας.

Κάνοντας μια προβολή στο μέλλον, φαίνεται ότι οι Έλληνες και οι Ελληνίδες έχουν συγκεκριμένες αντιλήψεις όσον αφορά τη δυνατότητα να σκεφτούν τη ζωή μεσοπρόθεσμα. **Η υγεία πάντως είναι ένα ζήτημα που φαίνεται με βεβαιότητα να απασχολεί τη μεγάλη πλειονότητα σε σχέση με το μέλλον:** 84,5% δηλώνει ότι σκέφτεται συχνά πώς οι σημερινές επιλογές του/της μπορεί να επηρεάσουν την υγεία του/της στο μέλλον, ενώ μόνο ένα 20,9% δεν ανησυχεί για τυχόν προβλήματα υγείας αργότερα στη ζωή του.

Από εκεί και πέρα, 7 στους 10 (71,5%) θεωρούν ότι το τι θα συμβεί στο μέλλον βρίσκεται πέραν του ελέγχου μας, ωστόσο, ταυτόχρονα, μόνο 1 στους 3 (30,8%) δηλώνει ότι δεν υπάρχει λόγος να σκεφτόμαστε το μέλλον, και ακόμη λιγότεροι (28,6%) δηλώνουν πολύ απασχολημένοι για να το σκεφτούν. Έτσι, σχεδόν 7 στους 10 (69,6%) αποταμιεύουν για το μέλλον, αλλά και ένα 64,9% δηλώνει ότι έχει ένα πλάνο για τα επόμενα χρόνια της ζωής του. **Αν και πιστεύουμε, λοιπόν, ότι το μέλλον είναι άδηλο, μεγάλο μέρος των πολιτών κάνει έναν έστω μεσοπρόθεσμο προγραμματισμό για το επόμενο διάστημα της ζωής του.**

Σε κάθε περίπτωση, ο προγραμματισμός για τα επόμενα πέντε χρόνια φαίνεται να είναι σαφώς περισσότερο πιθανό ενδεχόμενο για τους άνδρες παρά για τις γυναίκες (74,3%, έναντι 56,1%), και να γίνεται πιθανότερο όταν ανεβαίνει το μορφωτικό επίπεδο και η κοινωνική τάξη, αλλά και όταν περιορίζονται οι οικονομικές δυσκολίες του νοικοκυριού. Συνεπώς, συνδέεται με ποικίλες διαστάσεις ασφάλειας και σιγουριάς, είτε υλικές, είτε πολιτισμικές και συμβολικές.

Γ22. Θα σας ρωτήσω τώρα για το μέλλον σας. Σε ποιο βαθμό συμφωνείτε με τα παρακάτω;

Τι γίνεται όμως στο παρόν; Ποιες πρακτικές και συνήθειες υιοθετούμε περισσότερο; **Η μεγάλη πλειοψηφία δηλώνουν ότι σε μεγάλο βαθμό φορούν ζώνη ασφαλείας στο αυτοκίνητο (92,7%, και κατά τι περισσότερο οι γυναίκες),** χρησιμοποιούν πιστωτική κάρτα (65,6%) και ζητούν απόδειξη στις αγορές τους (64%).

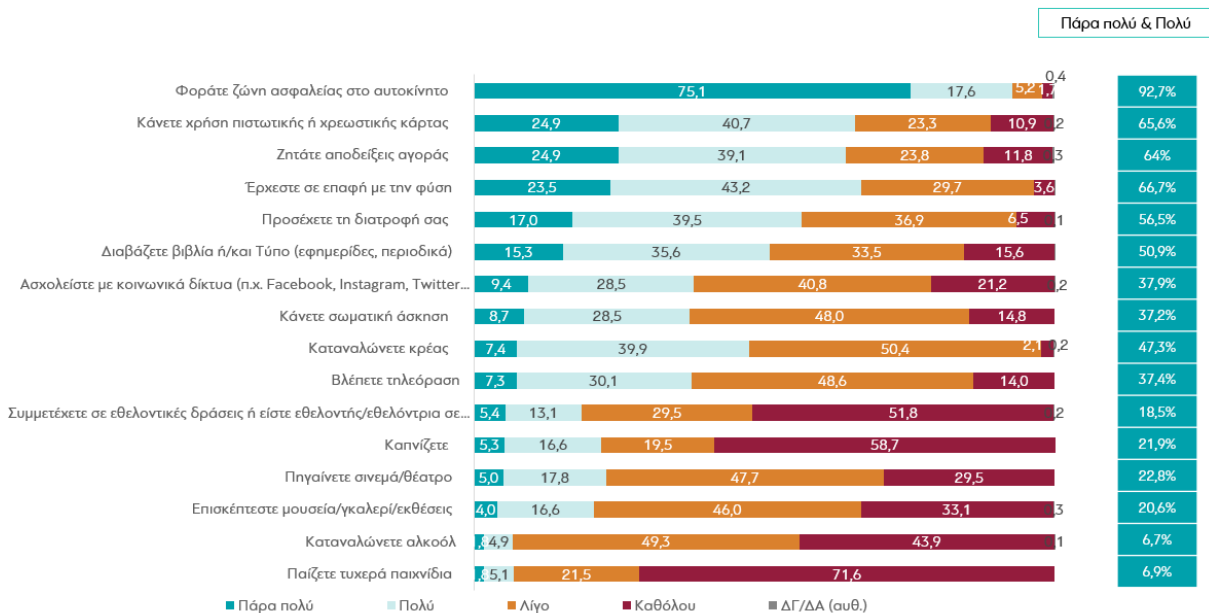
Σε σημαντικό βαθμό, επίσης, οι Έλληνες και οι Ελληνίδες δηλώνουν ότι έρχονται σε επαφή με τη φύση (66,7%) και προσέχουν τη διατροφή τους (56,5% – και περισσότερο οι γυναίκες, οι άνω των 65 ετών, όσοι ανήκουν στα υψηλότερα κοινωνικά στρώματα, και όσων το νοικοκυριό αντιμετωπίζει λιγότερες οικονομικές δυσκολίες). Ωστόσο, **μόνο 37,2% δηλώνουν ότι κάνουν άφθονη σωματική άσκηση** (και πάντως περισσότερο οι άνδρες και οι νεότερες ηλικίες έως 39 ετών, και περισσότερο όσο ανεβαίνει το μορφωτικό επίπεδο και περιορίζονται οι οικονομικές δυσκολίες του νοικοκυριού).

Ταυτόχρονα, 47,3% δηλώνουν ότι καταναλώνουν κρέας σε σημαντικό βαθμό (και περισσότερο οι άνδρες, οι νεότερες ηλικίες, αλλά και όσο ανεβαίνει η κοινωνική τάξη και όσο περιορίζονται οι οικονομικές δυσκολίες του νοικοκυριού), 21,9% ότι καπνίζουν (και περισσότερο από όλους οι ηλικίες 40-54) και μόλις 6,7% ότι καταναλώνουν αλκοόλ καθημερινά ή σχεδόν καθημερινά.

Μια οριακή πλειοψηφία δηλώνει ότι διαβάζει σε σημαντικό βαθμό βιβλία και Τύπο (50,9%, και περισσότερο οι γυναίκες, τα άτομα αυξημένου μορφωτικού επιπέδου αλλά και υψηλότερης κοινωνικής τάξης), αλλά μόνο 22,8% ότι πηγαίνει θέατρο/σινεμά και 20,6% σε εκθέσεις και μουσεία.

Από την άλλη, λιγότεροι από τους μισούς δηλώνουν ότι ασχολούνται σε σημαντικό βαθμό με τα κοινωνικά δίκτυα (37,9%) ή ότι βλέπουν τηλεόραση καθημερινά (37,4%), και ακόμη λιγότεροι ότι συμμετέχουν σε εθελοντικές δράσεις (18,5%) αλλά και ότι παίζουν τυχερά παιχνίδια (6,9%, περισσότερο οι άνδρες, αλλά και όσοι αντιμετωπίζουν περισσότερες οικονομικές δυσκολίες στο νοικοκυριό τους).

Γ23. Θα σας ρωτήσω τώρα για την καθημερινή σας ζωή. Τι από τα παρακάτω κάνετε;

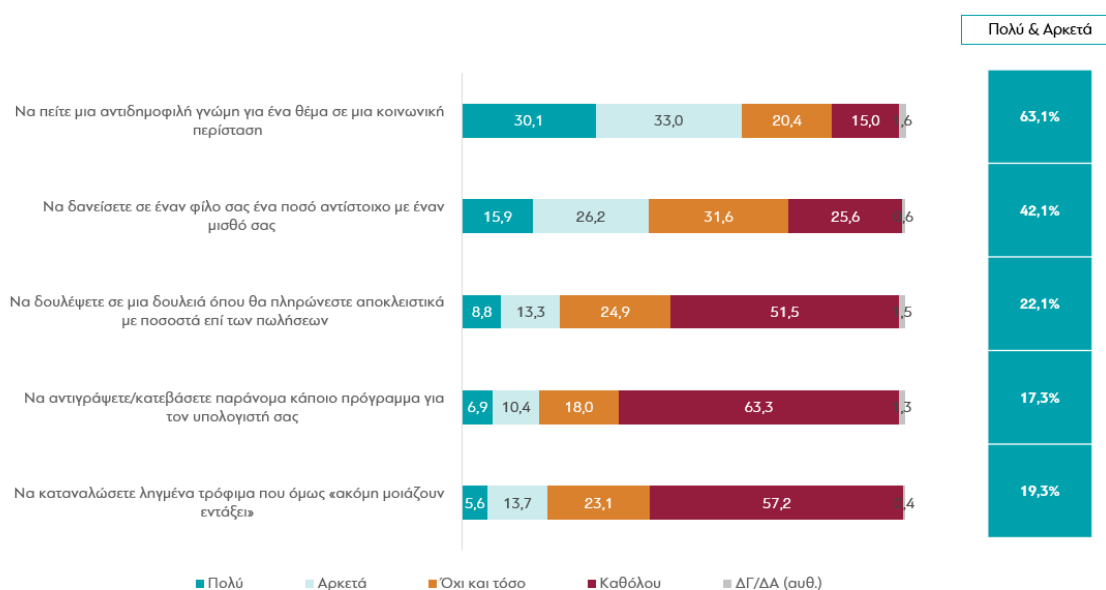
Και ως προς ειδικότερες συμπεριφορές στην κοινωνική ζωή, **63,1% δηλώνουν πολύ/αρκετά έτοιμοι να πουν μια αντιδημοφιλή γνώμη σε κάποια κοινωνική περίπτωση** – και περισσότερο οι άνδρες, που αισθάνονται πιο άνετα στον δημόσιο χώρο, παρά οι γυναίκες (65,9%, έναντι 60,6%). Ταυτόχρονα, **σαφώς λιγότερο διατεθειμένοι μοιάζουν οι Έλληνες να προβούν σε μια πράξη αλληλεγγύης, όπως το να δανείσουν σε κάποιον φίλο ποσό αντίστοιχο με έναν μισθό**

τους (42,1%), συνυπολογίζοντας, βέβαια, ότι η διάθεση αυτή συνδέεται με το επίπεδο κοινωνικής τάξης και την οικονομική ευχέρεια/στενότητα του νοικοκυριού.

Ακόμη, μόνο το 22,1% θα ήταν μάλλον διατεθειμένο να εργαστεί με αμοιβή που θα προέρχεται μόνο από ποσοστά επί των πωλήσεων, το **19,3% δηλώνει ότι θα καταναλώνε τρόφιμα ληγμένα που όμως «μοιάζουν εντάξει»**, καθώς και ένα **17,3% δηλώνει αρκετά πιθανό να κατεβάσει παράνομα κάποιο πρόγραμμα στον υπολογιστή του.**

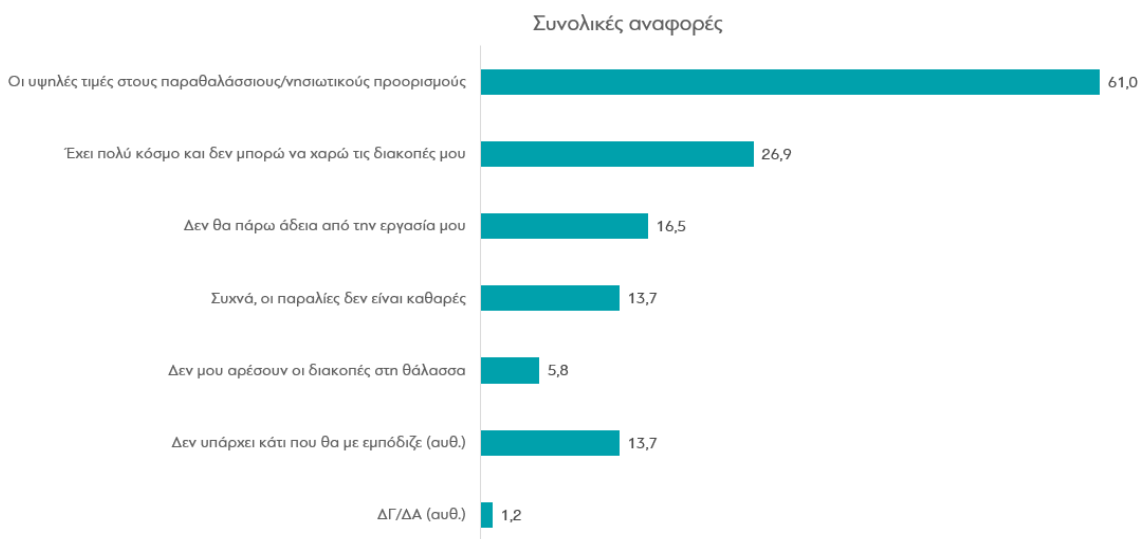
Γ24. Πόσο πιθανό θα λέγατε ότι είναι να κάνετε κάτι από τα παρακάτω;

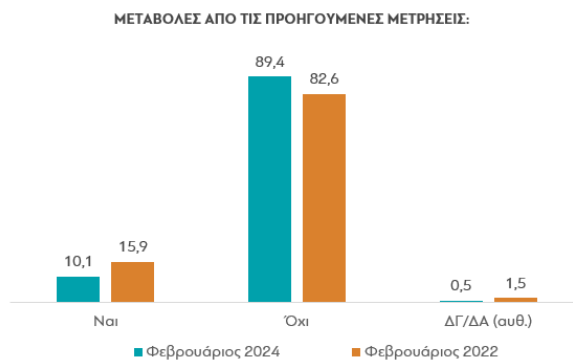
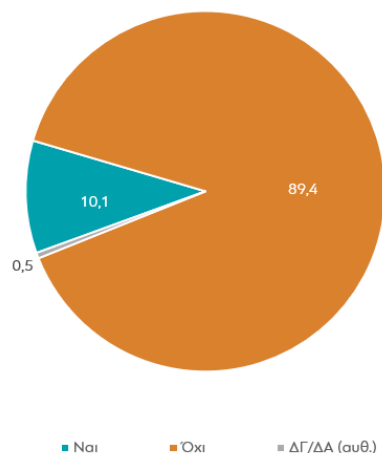
Ειδικότερα, ως προς τον βαθμό οικονομικής στενότητας, καταγράφεται μια μεικτή εικόνα. **Οι υψηλές τιμές στους παραθαλάσσιους/νησιωτικούς προορισμούς είναι ο βασικός λόγος που θα απέτρεπε τους περισσότερους να πάνε καλοκαιρινές διακοπές** (61% στις συνολικές αναφορές, και περισσότερο στις ηλικίες έως 54 ετών, αλλά και σε συνάρτηση με τις οικονομικές δυσκολίες του νοικοκυριού). Σαφώς, λιγότερο σημαντικοί λόγοι είναι η πολυκοσμία (26,9%), η δυσκολία να πάρουν άδεια από την εργασία τους (16,5%) ή οι βρώμικες ακτές (13,7%).

Ταυτόχρονα, 1 στους 10 δηλώνει ότι έχει ληξιπρόθεσμες οφειλές σε ΔΕΚΟ, ποσοστό μειωμένο σε σχέση με το 2022 (10,1%, έναντι 15,9%). Αξίζει ωστόσο να σημειωθεί, ότι **ένα 42,6% δηλώνει ότι τα τελευταία 2 χρόνια έχει καταφέρει να αποταμιεύσει κάποια χρήματα (σημαντικά αυξημένο από το 26,5% του 2022)**. Πρόκειται για ενδείξεις μιας σχετικής βελτίωσης των οικονομικών συνθηκών, αν και φαίνεται ότι η ύπαρξη οφειλών και η δυσκολία αποταμίευσης είναι, εύλογα, εντονότερες όταν είναι και περισσότερες οι οικονομικές δυσκολίες που αντιμετωπίζει το νοικοκυριό.

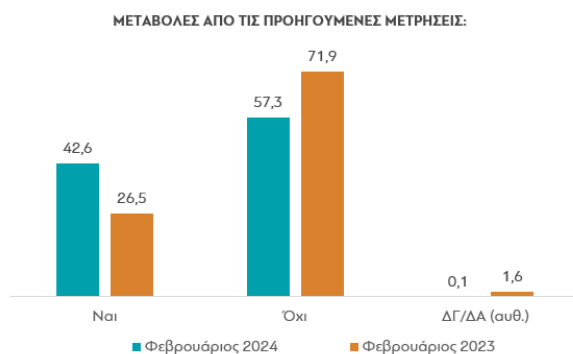
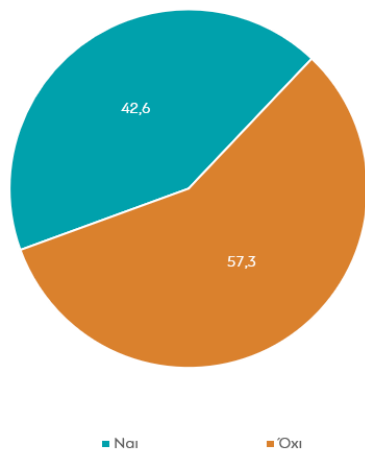
Γ25. Ποιοι είναι οι σημαντικότεροι λόγοι που θα σας εμπόδιζαν να πάτε διακοπές στη θάλασσα το καλοκαίρι;
(Έως 2 απαντήσεις)

Γ26. Έχετε ληξιπρόθεσμες οφειλές σε λογαριασμούς ΔΕΚΟ (υπηρεσίες κοινής ωφέλειας: ρεύμα, φυσικό αέριο, τηλέφωνο, νερό κλπ.);

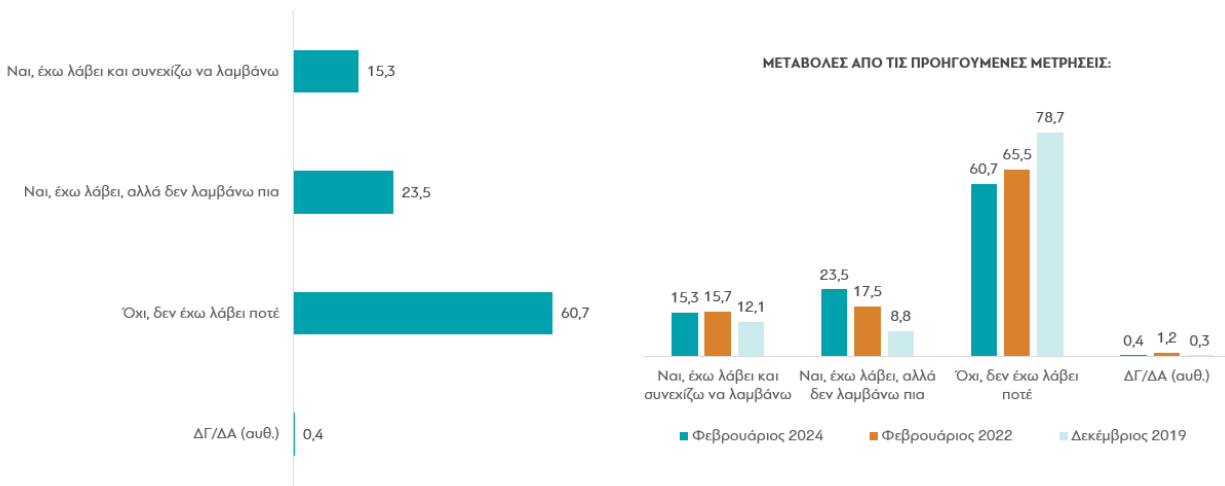
Γ27. Τα τελευταία 2 έτη μπορέσατε να αποταμιεύσετε χρήματα;

Παρ' όλα αυτά, υπάρχει ταυτόχρονα και ένα σημαντικό κομμάτι της ελληνικής κοινωνίας, σχεδόν 4 στους 10, που δηλώνει ότι τον τελευταίο χρόνο έχει λάβει κάποιο κοινωνικό επίδομα, είτε συνεχίζει ακόμη να το λαμβάνει (15,3%) είτε όχι (23,5%). Μάλιστα, εάν το δούμε συγκριτικά με τα προηγούμενα κύματα της ίδιας έρευνας, αντανακλάται η ενίσχυση και

επέκταση της επιδοματικής πολιτικής στην περίοδο της πανδημίας αλλά και μετά από αυτήν: το ποσοστό όσων δηλώνουν ότι δεν έχουν λάβει ποτέ κάποιο επίδομα μειώνεται από 78,7% το 2019 σε 65,5% το 2022 και, τελικά, σε 60,7% το 2024.

Γ28. Έχετε λάβει κάποιο κοινωνικό επίδομα ή άλλη υλική βοήθεια από το κράτος τους τελευταίους 12 μήνες (εκτός σύνταξης ή μισθοδοσίας, π.χ. επίδομα ανεργίας, γέννας, τέκνων, στεγαστικό, Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης, διάφορα pass);

Πάντως, ολοκληρώνοντας αυτό το τρίτο μέρος της έρευνας, να σημειώσουμε ότι **το ποσοστό εκείνων που έχουν λάβει ή και συνεχίζουν να λαμβάνουν κάποιο επίδομα ενισχύεται στις νεότερες ηλικίες, και ιδιαίτερα στους 25-39 (52,7%)**. Επίσης, ενισχύεται, όπως είναι αναμενόμενο, στα χαμηλότερα μορφωτικά επίπεδα, στη μέση κατώτερη τάξη (47,8%), αλλά και σε όσους δηλώνουν ότι δυσκολεύονται να τα βγάλουν πέρα οικονομικά.